

Міністерство освіти і науки України
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Навчально-науковий інститут економіки, управління і бізнесу
ім. Г.Е.Вейнштейна

Кафедра – Цифрових технологій фінансових операцій

Ступінь вищої освіти – другий (магістр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**на тему: «Організація і методика обліку та аудиту розрахунків з
покупцями і замовниками в умовах цифровізації
(на прикладі ТОВ «Профаудит»)»**

ШИФР КРМ. ЦТФО. 1.613-03.2.2

Здобувачки: _____ Іванової О.П.

Керівник: _____ проф. Ткачук Г.О.

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від "5" грудня 2024 р., протокол № 6.

Завідувачка кафедри цифрових технологій

фінансових операцій

_____ Галина ТКАЧУК

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Навчально-науковий інститут економіки, управління і бізнесу ім. Г.Е.Вейнштейна

Кафедра – Цифрових технологій фінансових операцій

Ступінь вищої освіти – другий (магістр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри цифрових технологій
фінансових операцій

«_____» _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧКИ

Іванової Ольги Петрівни

1. Тема роботи: «Організація і методика обліку та аудиту розрахунків з покупцями і замовниками в умовах цифровізації (на прикладі ТОВ «Профгаудит»)»

Затверджена наказом ОНТУ від 01 жовтня 2024 р. наказ № 613-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи 5 грудня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: Звітні дані про діяльність підприємства за два роки.

4. Перелік питань, які потрібно розробити: Теоретичні основи обліку та аудиту об'єкту дослідження. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства за два роки. Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві та практичні аспекти обліку та аудиту об'єкту дослідження на ньому. Висновки та пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх:

Розділ	Консультант (вчене звання, П.І. п-Б)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання **14 серпня 2024 р.**

Керівник роботи _____ Ткачук Г.О.

Завдання прийняв до виконання _____ Іванова О.П.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. <i>Розробка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи</i>	11.09.24 - 10.10.24	
2. <i>Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства</i>	11.10.24 - 31.10.24	
3. <i>Розробка практичного розділу кваліфікаційної роботи</i>	01.11.24- 30.11.24	
4. <i>Оформлення кваліфікаційної роботи</i>	01.12.24 - 10.12.24	

Здобувач вищої освіти _____ Іванова О.П.

Керівник роботи _____ Ткачук Г.О.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувач вищої освіти Іванова О.П. _____

АНОТАЦІЯ

на кваліфікаційну роботу: **«Організація і методика обліку та аудиту розрахунків з покупцями і замовниками в умовах цифровізації (на прикладі ТОВ «Профгаудит»)**

Метою кваліфікаційної роботи є розкриття питань щодо теоретичних та практичних аспектів організації та методики обліку і аудиту розрахунків з покупцями і замовниками на прикладі реального підприємства, враховуючи вимоги розвитку цифрових технологій і пошуку шляхів вдосконалення обліково-аналітичної системи підприємства в сучасних умовах.

Дана робота складається із вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій та списку літератури.

У першому розділі розкриваються теоретичні положення організації і методики обліку розрахунків з покупцями і замовниками, особливості застосування цифрових технологій у системі розрахунків..

У другому розділі надана характеристика діяльності підприємства, на прикладі якого виконана кваліфікаційна робота, проведено аналіз його фінансового стану та аналіз стану розрахунків.

Третій розділ роботи присвячений особливостям організації та методики аудиту розрахунків з покупцями та замовниками.

У завершальній частині кваліфікаційної роботи сформульовані пропозиції і рекомендації по удосконаленню обліку та контролю на підприємстві.

Кваліфікаційна робота містить:

текстової частини	- 104 с.
таблиць	- 43
рисуноків	- 4
додатків	- 2

ЗМІСТ

ВСТУП	6
1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ СИНТЕТИЧНОГО ТА АНАЛІТИЧНОГО ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ	9
1.1. Теоретичні засади організації розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві	8
1.2. Дебіторська заборгованість; класифікація та резерв сумнівних боргів	22
1.3. Особливості методики синтетичного та аналітичного обліку розрахункових операцій з покупцями і замовниками та їх документування	32
1.4. Цифрові технології в системі розрахунків	42
Висновки до першого розділу	46
2. ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ПРОФАУДИТ» ТА АНАЛІЗ ЇЇ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ	48
2.1. Основні відомості про підприємство	48
2.2. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства	52
Висновки до другого розділу	73
3. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ НА ПРИКЛАДІ ПІДПРИЄМСТВА	75
3.1. Мета, завдання, нормативне забезпечення та основні етапи аудиторської перевірки розрахунків	75
3.2. Знайомство з бізнесом підприємства в процесі зовнішньої аудиторської перевірки	80
3.3. Перевірка достовірності облікових записів щодо розрахунків з покупцями та замовниками	83

3.4.	Організація системи внутрішньогосподарського аудиту	91
	розрахункових операцій на підприємстві	
3.5.	Аудиторські докази, робочі документи аудитора та оформлення	97
	результатів аудиторської перевірки	
	Висновки до третього розділу	100
	ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	102
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	105
	ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Підприємства вітчизняного малого та середнього бізнесу останнім часом працюють в умовах глибокої економічної кризи та загроз і ризиків воєнного стану. Важливими викликами сьогодення є фізичне збереження майна та забезпечення його відновлення у разі необхідності, забезпечення необхідного рівня безпеки на робочих місцях та фізичне збереження кадрового потенціалу, вирішення проблем несвоєчасних платежів та забезпечення контролю за станом розрахунків по товарним операціям тощо.

Безнадійна заборгованість - характерна риса діючої системи розрахунків у період пандемії та воєнного стану. В таких умовах важливим є організація ефективної системи бухгалтерського обліку та незалежного й внутрішнього аудиту розрахунків по товарним операціям, в тому числі, з покупцями і замовниками. До того ж, вищезазначені обставини, в яких вимушені функціонувати сучасні господарюючі структури, значно збільшують потребу у застосуванні цифрових технологій для збору, обробки та передачі інформації, особливо за умов роботи у віддаленому режимі. Таким чином, актуальними аспектами даної кваліфікаційної роботи є вдосконалення організації і методики обліку та аудиту за напрямком дослідження, враховуючи виклики цифровізації економіки.

Питання розрахункових відносин також не втрачають актуальності на даному етапі становлення національної економіки України та потребують заходів щодо вдосконалення самої системи розрахункових відносин в Україні та сприяння прискоренню платежів та зміцненню розрахункової дисципліни і тому успішне здійснення економічних реформ неможливе поза становленням впорядкованої, ефективної, синхронно діючої системи розрахунків.

Розрахунки між контрагентами на території України та за її межами мають багатогранний характер та відрізняються наявністю різноманітних форм та видів. Все це ускладнює процеси достовірної оцінки заборгованості, яка при цьому виникає, та робить актуальними дослідження проблематики обліку і контролю розрахунків з по-

купцями і замовниками. Означена проблематика отримала досить широку зацікавленість серед науковців та розглядається у наукових працях І.О. Бланка [8], Г.І. Верхоглядової [11], Велш Глен А. [12], М.Д. Білик, Ф.Ф. Бутинця [10; 35], А.Д. Бутко, С.Ф. Голова [13; 14], Л.В. Городянської, Р.О. Костирко, В.М. Костюченко [20], Г.О. Кравченко, С.А. Кузнєцової, А.А. Мазаракі, В.Ф. Максисової [25], Г.В. Митрофанова, Є.В. Мних, Л.В. Нападовської, Ю.І. Осадчого, Г.В. Савицької, В.В. Сопко [50], Д. Стоун [51], Н.М. Ткаченко [53] та інших.

Питання застосування цифрових технологій в управлінні та економіці протягом останніх років піднімаються в працях багатьох науковців, зокрема: Алексєєвої Л.Д., Варламової Д.В., Головіної Д.В., Депутата Б.Я., Іващенко Н.П., Карпенко О.В., Ключко А.О., Короля С.Я., Плікус І.І., Ратинського В.В., Тарасенко О.Є., Шаститко А.Е., Шевчук І.Б., Шпакової А.А. Проте переважна більшість науковців наводить цифрові тренди, характеризує вплив цифрової трансформації на економіку, не конкретизуючи зміни, які вона викликає в сфері бухгалтерського обліку, що і вимагає подальших досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до Навчального плану Одеського національного технологічного університету (ОНТУ) щодо підготовки фахівців СВО «магістр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування».

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження методики та організації обліку та аудиту розрахунків з покупцями і замовниками.

Завдання кваліфікаційної роботи:

1) Дослідити основні теоретичні положення організації та методики обліку розрахунків з покупцями та замовниками в сучасних умовах.

2) Проведення фінансового аналізу діяльності підприємства.

3) Дослідження теоретичних положень та практики проведення аудиту розрахунків з покупцями та замовниками на прикладі підприємства.

4) Висновки за результатами дослідження та пропозиції вдосконалення системи обліку та контролю на підприємстві

Предметом дослідження є розрахунки з покупцями на прикладі конкретного підприємства.

Об'єктом дослідження є методичні підходи до організації бухгалтерського обліку та аудиту розрахунків з покупцями і замовниками на підприємстві ТОВ «Профаудит»

Результати проведених досліджень апробовані на Науковій конференції здобувачів освіти ОНТУ 26-29 березня 2024 р. (тема доповіді «Особливості формування та подання фінансової звітності за умов цифровізації») та VI-й Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді» 17-18 квітня 2024 року (доповідь на тему «Особливості формування обліково-контрольної системи аудиторської компанії»).

Теоретично-методологічною основою дослідження є положення сучасної економічної літератури, нормативно-методичні матеріали, праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань теорії та практики обліку, аналізу та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками.

Робота має практичне значення, оскільки всі необхідні розрахунки зроблено за даними підприємства, а запропоновані заходи можна використати в його практичній діяльності.

1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ СИНТЕТИЧНОГО ТА АНАЛІТИЧНОГО ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ

1.1. Теоретичні засади організації розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві

На початку дослідження визначимо зміст таких категорій як «покупці» та замовники». Слід зазначити, що нормативні акти чинного законодавства у сфері бухгалтерського обліку та оподаткування визначають дані терміни нечітко, тому скористаємось словниковими джерелами.

Відповідно до Словника економіста та підприємця замовник – це «юридична або фізична особа, яка звернулася із замовленням до іншої особи – виготовлювача, продавця, постачальника товарів і послуг, підрядника» [49].

Покупці – це «юридичні та фізичні особи, які придбають певні товарно-матеріальні цінності (товари, сировину, матеріали, паливо, запасні частини, основні засоби, МШП тощо), роботи, послуги» [49].

Звертаємо також увагу, що між статусами «замовник» та «покупець» існують як спільні риси, так і відмінності, як показано у табл. 1.1.

Таблиця 1.1 - Основні відмінності між статусом «замовник» та «покупець»*

Ознака	Замовники	Покупці
Юридичний статус	Фізична чи юридична особа	Фізична чи юридична особа
Визначення в бухгалтерських нормативних документах	немає	Немає
Визначення в інших нормативних документах	Присутнє у нормативних документах	Присутнє у нормативних актах
Наявність договору на придбання продукції/ послуг	Є обов'язковим, зважаючи на специфіку проведення операції	Є необов'язковим

Продовження табл.1.1		
Місце та роль у господарських відносинах	Відображає юридичний статус громадянина або організації, які вступають в регульовані законодавством правовідносини купівлі продажу, користування послугами	Відображає юридичний статус громадянина або організації, які вступають в регульовані законодавством правовідносини купівлі продажу, користування послугами
Відношення до кінцевого продукту/послуги	Як правило, є кінцевим споживачем об'єкту замовлення	Об'єкт придбання може бути перепроданий
Цикл здійснення операції	Включає етапи замовлення, контролю за виконанням, отримання продукції замовлення, погашення заборгованості	Включає етап отримання продукції та її оплати або іншу форму погашення заборгованості
Особливості визначення витрат за операцією	Можлива наявність додаткових витрат, які супроводжують операцію	Витрати визначаються згідно з П(С)БО 16 «Витрати»
Особливість визначення доходів за операцією	Дохід може визначатися при кожному етапі реалізації виконання замовлення	Дохід визначається при реалізації продукції/ послуг

*Виділено за даними [21]

Взаємовідносини, які виникають між покупцем та продавцем або між замовником та виконавцем, регулюються чинним законодавством.

На сьогоднішній день використовується готівкова та безготівкова види розрахунків з покупцями та замовниками.

Відповідно до Інструкції Національного банку України «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» розрахунків з покупцями та замовниками по товарним і нетоварним операціям в Україні використовуються такі їх форми та види (рис. 1.1) [42]:

Види та форми розрахунків з покупцями та замовниками:

1. Готівкові розрахунки

2. Безготівкові розрахунки

- Розрахунки з використанням платіжних доручень

- Розрахунки платіжними вимогами-дорученнями

- Договірне списання

- Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків

- Розрахунки векселями

- Розрахунки за допомогою систем дистанційного обслуговування.

- Розрахунки шляхом заліку взаємної заборгованості

Рисунок 1.1. Форми і види розрахунків з покупцями і замовниками*

*Систематизовано за даними [42]

- Розрахунки з використанням платіжних доручень. «Платіжне доручення оформляється платником за формою, наведеною в додатку 3 до ... Інструкції, згідно з вимогами щодо заповнення реквізитів розрахункових документів, що викладені в додатку 9 до цієї Інструкції, та подається до банку, що обслуговує його, у кількості примірників, потрібних для всіх учасників безготівкових розрахунків». [42].

- Розрахунки платіжними вимогами-дорученнями.

- Договірне списання. «Банк обумовлює своє право на здійснення договірною списання за дорученням платника з його рахунку в договорі банківського рахунку або іншому договорі про надання банківських послуг» [42].

- Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків. «Розрахункові чеки (далі в цій главі - чеки) використовуються в безготівкових розрахунках підприємств та фізичних осіб з метою скорочення розрахунків готівкою за отримані товари (виконані роботи, надані послуги)» [42].

- Розрахунки векселями.

- Розрахунки за допомогою систем дистанційного обслуговування.

- Розрахунки шляхом заліку взаємної заборгованості.

Суб'єкти господарювання мають здійснювати переважну більшість платежів із банківських рахунків у безготівковій формі.

Розрахунки з іноземними покупцями та замовниками здійснюються тільки в безготівковій формі через валютні рахунки.

Платіжне доручення – «це письмове доручення власника рахунка перерахувати відповідну суму зі свого рахунка на рахунок отримувача коштів» [16].

Платіжні доручення застосовуються в розрахунках щодо місцевих, а також міжміських поставок за товари (роботи, послуги). Вони забезпечують максимальне наближення строків отримання товарно-матеріальних цінностей і здійснення платежу, прискорюють обертання оборотних коштів; запобігають виникненню кредиторської заборгованості в покупців.

Розрахунки платіжними дорученнями здійснюються також за нетоварними операціями. Це платежі до бюджету, цільових державних фондів; платежі кредитним установам, за банківськими позичками.

Платіжне доручення «банк приймає тільки в межах коштів на розрахунковому рахунку, крім доручень на перерахування до бюджету сум податків, зборів, обов'язкових платежів і внесків до державних цільових фондів» [42].

Якщо постачальник (отримувач коштів) не має рахунка в банку або розрахунки між постачальником і покупцем платіжним дорученням неможливі, підприємство може виконати розрахунок гарантованим платіжним дорученням через підприємства зв'язку. Гарантовані платіжні доручення застосовуються у разі переказу коштів на виплату і робітної плати працівникам, що заготовляють сільськогосподарську продукцію.

Так само переказують окремим громадянам пенсії, заробітну плату, авторський гонорар, витрати, пов'язані з відрядженням тощо. У таких випадках підприємство-платник виписує платіжне доручення. де визначено призначення вказаної суми, на підприємство зв'язку і передає його в банк. До доручення додаються бланки заповнених грошових переказів на отримувачів і загальний список отримувачів грошей.

Розрахунки платіжними дорученнями мають ряд позитивних сторін у порівнянні з іншими формами розрахунків, а саме:

- відносно простий і швидкий документообіг;
- прискорення руху коштів;
- можливість використання даної форми розрахунків по нетоварних розрахунках.

Платіжні вимоги-доручення – «це комбінований розрахунковий документ, який складається з двох частин. Верхня частина - вимога підприємства-постачальника до підприємства-покупця сплатити вартість товару, виконаних робіт, послуг. Нижня частина - доручення покупця (платника) банку, який його обслуговує, переказати належну суму коштів з його рахунку на рахунок постачальника. Цей розрахунковий документ заповнює постачальник і направляє покупцеві. Покупець (платник), коли він згоден оплатити товар (роботи, послуги), заповнює нижню частину цього документа і направляє його у свій банк (банк, який його обслуговує) для переказу акцептованої суми на розрахунковий рахунок постачальника» [42].

Розрахунки платіжними вимогами-дорученнями застосовуються переважно в міжміських розрахунках за відвантажені товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги. Їх не застосовують стосовно розрахунків претензійного характеру навіть тоді, коли вони впливають із реальних відносин щодо поставки товарів і надання послуг.

Розрахунки платіжними вимогами-дорученнями «можуть бути з акцептом або без акцепту. Платники мають право повністю відмовитися від акцепту платіжної вимоги-доручення, коли товари не було замовлено; коли товари відвантажено не на погоджену адресу; коли їх доставлено достроково; коли вони недоброякісні, неком-

плектні; коли не погоджено ціну товару. Часткова відмова від акцепту платіжної вимоги-доручення може бути, коли поряд із замовленими відвантажено і якісь додаткові товари; коли документально встановлено наявність недоброякісної або недоукомплектованої частини товарів; у разі завищення цін, арифметичних помилок у товарно-транспортних документах тощо» [42].

Основою відмови від акцепту може бути також порушення умов контрактів (угод). Про відмову від акцепту платник зобов'язаний у встановлений строк повідомити банк і постачальника, зазначивши причини відмови. Відмова від акцепту не приймається банком, якщо її недостатньо мотивовано або мотиви суперечать законодавству чи інструкціям банку.

Розглянута форма розрахунків сполучає розрахунки платіжними дорученнями і платіжними вимогами-дорученнями.

Позитивні її якості полягають у такому:

- вона більше відповідає фінансовим та господарським інтересам постачальників і покупців; зміцнює договірні відносини в господарстві;
- прискорює оформлення розрахункових документів;
- платіж здійснюється за згодою платника після попередньої перевірки розрахункових і товарно-транспортних документів постачальника.

У розрахунках між підприємствами застосовуються розрахункові чеки. Для отримання готівки з рахунків у банківських установах - грошові чеки.

Розрахунковий чек – «це документ стандартної форми з дорученням чекодавця своєму банкові переказати кошти з рахунка чекодавця на рахунок пред'явника чека. Розрахунковий чек, як і платіжне доручення, заповнює платник. На відміну платіжного доручення чек передається платником підприємству - отримувачу платежу безпосередньо під час здійснення господарської операції. Отримувач платежу подає чек у свій банк для оплати» [42].

Існує кілька видів розрахункових чеків: акцептовані, неакцептовані банком, з лімітованих і нелімітованих книжок. Останні застосовуються у місцевих розрахунках за отримані товари, надані послуги у постійних розрахунках з транспортними організаціями (оплата фрахту) підприємствами зв'язку.

Грошові чеки застосовуються тільки для отримання підприємствами з розрахунків у банківських установах готівки для виплати заробітної плати, премій і винагород, дивідендів, коштів на відрядження, на господарські витрати.

Платником по чеку завжди є банк або інша кредитна установа. Вертатися до банку з вимогою щодо оплати чека; обов'язок банку - виконати цю вимогу, виходячи з угоди між банком і клієнтом. Відповідно до чекової угоди клієнту дозволяється використовувати його власні, а також залучені кошти для оплати своїх чеків. Банк сплачує готівкою або безготівковим переказом коштів з рахунку чекодавця на рахунок пред'явника чека.

Чек як грошовий документ короткострокової дії «не має статусу законного платіжного засобу. Обіг чеків не регулюється законодавством і визначається потребою комерційного обороту. Розрахунки чеками мають умовний характер: видача боржником чека ще не означає оплати його зобов'язань перед кредитором. Зобов'язання погашається тільки після повної оплати чека банком-платником» [42].

Чекова форма розрахунків потребує від банківської установи дотримання відповідних правил: банк зобов'язаний упевнитися в достовірності чека (форма, термін дії, відсутність виправлень, відповідність підпису чекодавця зразку підпису, який є в банківській установі). Чек може бути оплачений тільки тій особі, яку вказано в ньому (іменний чек); або пред'явнику, коли чек видано на пред'явника. Чекодавець не тільки несе відповідальність за оплату чека банком-платником, а й зобов'язаний забезпечити цей платіж, заздалегідь надавши банку необхідні кошти для покриття своїх чеків (кошти на рахунку чекодавця чи кредит). За видачу чека без покриття чекодавець несе відповідальність. Банк-платник, підпис якого на чеку відсутній, не несе відповідальності перед власником чека за його оплату, крім випадків, коли чек банком акцептовано.

Чекова форма розрахунків має певні переваги перед іншими формами. Це, передовсім, відносна швидкість розрахунків і надходження коштів на рахунок постачальника, що сприяє зменшенню дебіторської заборгованості. Принциповими недоліками такої форми розрахунків є недостатня гарантія платежу, оскільки на рахунку чекодавця може не бути потрібних коштів; неможливість розрахунків чеками

на велику суму; складність оформлення чека.

Вексель – «це цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити після настання терміну певну суму грошей власникові векселя (векселедержателю). Іншими словами: вексель - це цінний папір, який є засобом оформлення кредиту, що надається в товарній формі продавцями покупцям шляхом відтермінування оплати за продані товари» [39].

Порядок використання векселів у господарському обороті України регулюється Положенням «Про переказний і простий вексель» з урахуванням таких особливостей:

- використовувати векселі, а також виступати векселедавцями, акцептантами, індосантами і авалістами можуть тільки юридичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, що визнаються такими відповідно до чинного законодавства України;

- векселі можуть видаватися лише для оплати за поставлену продукцію, виконані роботи та надані послуги, за винятком векселів Мінфіну, Національного банку та комерційних банків України;

- у господарському обороті можуть використовуватися простий і переказний векселі;

- вексельний бланк може заповнюватися друкованим та недрукованим способами;

- сума платежу за векселем обов'язково заповнюється цифрами та літерами;

- вексель підписується керівником і головним бухгалтером юридичної особи та посвідчується печаткою.

Векселі бувають двох видів:

- звичайний, простий (соло-вексель);

- переказний (тратта).

Простий вексель – «це свідоцтво, що містить у собі письмове безумовне зобов'язання боржника сплатити визначену суму грошей своєму кредитору. Соло-вексель векселедавець може передати іншій особі з допомогою спеціального напису - індосаменту, передавального напису на векселі або на іншому цінному папері, що засвідчує перехід прав за цим документом до іншої особи» [39] .

Переказний вексель (тратта) - це документ, що містить письмову вказівку векселедержателя (трасанта) особі, на яку виставлений вексель, - платнику (трасату) сплатити визначену суму грошей пред'явнику векселя або особі, вказаній у векселі (ремітенту), через визначений термін або за вимогою. Переказний вексель (тратту) виписує і підписує кредитор (трасант). Вексель є наказом боржникові (трасату) про сплату у визначений термін певної суми третій особі.

Розрахунки по заліку взаємної заборгованості

До розрахунків, що базуються на заліку взаємної заборгованості платників, належать розрахунки, за якими взаємні зобов'язання боржників і кредиторів один перед одним погашаються в рівновеликих сумах і лише за різницею здійснюється платіж на загальних підставах. Кожна зі сторін сплачує або одержує лише різницю платіжної суми, яка не покривається зарахуваннями. Існують постійно діючі та разові зарахування вимог. До постійно діючих належать періодичні розрахунки по сальдо зустрічних вимог. До разових розрахунків належать заліки зустрічних вимог між двома підприємствами або між групою підприємств і організацій. Розрахунки по сальдо можуть здійснюватися, коли два підприємства перебувають у постійних господарських зв'язках і кожне з них є одночасно і постачальником, і покупцем одне відносно до одного. Розрахунки ведуться на основі угоди між учасниками, причому строки і порядок розрахунків погоджуються з установою банку. В угоді сторонами передбачається періодичність звірення взаємної заборгованості зі складанням відповідного акта, строки та форма розрахунків. Підприємства, що проводять розрахунки по сальдо, надсилають один одному, мінаючи банк, розрахункові документи на відвантажені товарно-матеріальні цінності і надані послуги. Ці рахунки не підлягають негайній оплаті. На одного з учасників розрахунків покладають обов'язок у визначені строки виводити сальдо взаємних вимог за розрахунковий період. Після складання акта звірення взаємної заборгованості сторона, на користь якої склалося кредитове сальдо взаємних зобов'язань, виписує документ (платіжне доручення, платіжну вимогу-доручення) або оформляє вексель. Якщо сальдо на користь підприємства, яке веде рахунок взаємних розрахунків, то воно складає платіжну вимогу-доручення на цю суму і разом з копією виписки з окремого рахунка здає в свою

установу банку на інкасо. Оплату таких вимог-доручень проводять із рахунка контрагента у звичайному порядку, встановленому для розрахунків платіжними вимогами-дорученнями. Якщо ж сальдо на користь іншої сторони, підприємство, яке веде рахунок, дає банкові платіжне доручення про перерахування платіжної суми з його рахунка на рахунок контрагента.

Порядок проведення розрахунків при здійсненні разового заліку визначається рішенням центральних органів влади.

Суть разового заліку між двома підприємствами «зводиться до того, що підприємство, котре бажає здійснити залік, подає в установу банку заяву про залік. Банк приймає до заліку лише ті розрахункові документи, що підлягають оплаті безперечно. Залік проводять відкликанням розрахункового документа, котрий підлягає заліку в повній сумі. Неоплачена сума пред'являється до сплати в календарній черговості» [16].

У разовому заліку може брати участь і кілька підприємств із одного чи різних регіонів країни, причому не обов'язково, щоб ці підприємства мали одне до одного тільки зустрічні претензії. Вони можуть бути зв'язані між собою лише послідовним ланцюгом грошових вимог і зобов'язань. Кожному учасникові заліку відкривається тимчасовий особовий рахунок, у дебет якого записуються суми документів, оплачених шляхом заліку, а в кредит - суми, які надходять підприємству від інших учасників заліку. Безспірне стягнення та безакцептне списання коштів здійснюється у випадках, передбачених законодавством України.

Платіжні вимоги приймаються банками протягом десяти календарних днів з дня виписування. День заповнення платіжної вимоги не враховується.

У платіжній вимозі зазначаються призначення платежу та відповідна стаття законодавчого акта, якою передбачене право безспірного стягнення та безакцептного списання коштів.

У разі, якщо у платіжній вимозі не заповнений рядок «Призначення платежу» згідно з п. 8 Інструкції або не зроблено посилання на акт чинного законодавства, банк має повернути її без виконання.

Оптимізація сфери готівкового обігу та підвищення ефективності здійснення

готівкових операцій має важливе значення для досягнення фінансової макроекономічної стабілізації національної економіки України. Робота з готівкою є одним із головних напрямків діяльності НБУ і всієї вітчизняної банківської системи в цілому. правильна політика в галузі касових і емісійних операцій - неодмінна передумова оздоровлення грошової системи.

Готівково-грошовий обіг - це сукупність платежів, що здійснюються готівкою. В ринковій економіці сфера готівкового-грошового обігу є обмежена. Навпаки, для кризової економіки характерним розширенням сфери використання готівки, яка обслуговує в основному тіньовий господарський оборот.

Механізми здійснення готівкових операцій регулюються певною законодавчою і нормативною базою. Основними документами, що регламентують порядок використання готівки у вітчизняній економіці є Інструкція №4 «Про організацію роботи з готівкового обігу установами банків України».

У нинішніх кризових мовах вирішального значення набувають заходи, спрямовані на скорочення готівкового обігу і готівкових розрахунків, а також встановлення фінансових санкцій за порушення діючих правил ведення операцій з готівкою. Всі такі заходи носять антиінфляційну спрямованість.

Постійний контроль за дотриманням правил ведення касових операцій і готівкових розрахунків дозволить зменшити масштаби використання готівки підприємствами і організаціями, а отже, і обмежити роль готівкового обігу як засобу обслуговування руху тіньового капіталу, приховування доходів та ухилення від сплати податків до бюджету.

При цьому підприємства, що одержують готівково-грошову виручку, зобов'язані здавати гроші в установи банків.

Готівка може бути одержана з установ банків підприємствами для розрахунків з населенням: на оплату праці, для грошових виплат та заохочень, купівлі-продажу цінних паперів, виплати дивідендів (процентів), інших виплат населенню, що не входять до складу коштів, спрямованих на споживання, допомогу, компенсації, гонорари, стипендії, пенсії, витрати на відрядження, закупівлю сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, тваринницької та рослинницької сировини, ди-

корослих плодів та ягід, лікарських рослин, макулатури,, ганчір'я, склотари, брухту, на страхові відшкодування населенню у разі настання страхових випадків, ломбардам, що здійснюють виключно ломбардні операції, у розмірах згідно чинними нормативними актами.

Для здійснення готівкових розрахунків кожне підприємство повинно мати касу і вести касову книгу за встановленою формою. В касі підприємства (організації, установи) залишок готівки на кінець робочого дня не повинен перевищувати ліміту каси, встановленого банком та погодженого з підприємством. Підприємства (організації, установи) не мають права нагромаджувати в своїх касах готівку понад встановлені ліміти для здійснення майбутніх витрат, у тому числі й на оплату праці. Готівка яку господарські суб'єкти отримують в установах банків, має використовуватись тільки за прямим призначенням, тобто на ті цілі, на які вона отримана. Прийом готівки при здійсненні розрахунків з населенням проводиться з використанням контрольно-касових апаратів. Використання підприємствами грошей з готівкової виручки допускається лише на суворо встановлені для них потреби.

Готівкові розрахунки обслуговують акти купівлі-продажу товарів, як правило, з участю населення, тобто здійснюються між підприємствами і населенням, між окремими громадянами. Підприємства використовують у розрахунках між собою готівку лише для купівлі необхідних їм товарів на незначні суми. Головна сфера застосування готівки пов'язана з оплатою праці - формуванням грошових доходів населення та їх витрачанням. З рахунків підприємств готівка видається за допомогою чеків, на звороті яких вказується цільове призначення грошей, що будуть одержані.

Касові операції, тобто касове (готівкове) обслуговування народного господарства і населення, є важливим напрямком діяльності комерційних банків і НБУ. Банки організують збір (інкасацію) готівки, що вивільняється з господарського обороту, а також видачу підприємствам (організаціям, установам) і населенню готівки відповідно до існуючих положень, правил.

Для підприємств (організацій, установ) встановлено єдиний порядок приймання грошей у каси, їх зберігання, транспортування і видачі, єдині вимоги щодо технічного укріплення і обладнання приміщень, кас підприємств, оформлення касо-

вих документів, ведення касової книги, проведення ревізій каси і контролю за дотриманням касової дисципліни.

Установи банків повинні постійно контролювати дотримання всіма господарчими суб'єктами правил ведення касових операцій.

Сам хід ринкових реформ потребує постійного перегляду та вдосконалення нормативних документів, що регламентують обіг готівки. Нормативна база НБУ щодо регулювання використання готівки повинна охоплювати усі сфери її обігу у народному господарстві.

Перспективи скорочення готівково-грошового обігу в Україні пов'язані з макроекономічною стабілізацією вітчизняного народного господарства.

Основні завдання установ банків у роботі з готівкового обігу - раціональна організація грошового обороту, як найшвидше залучення готівки до кас банків, подальше зміцнення готівкового обігу; прогнозування готівкового обігу за загальним обсягом і структурою, аналіз стану збалансованості грошових доходів і витрат стану збалансованості грошових доходів і витрат населення; обмеження готівкової емісії економічно обґрунтованими вимогами зростання обігу готівки тощо.

Кожна країна визначає законодавчими та державними актами національні особливості укладення та здійснення бартерних (товарообмінних) операцій, а особливості укладення та здійснення таких операцій починаються з визначення.

Законом України, що регулює бартерні операції у зовнішньоторговельних відносинах, визначено, що «товарообмінна (бартерна) операція у галузі зовнішньоекономічної діяльності - це один з видів експортно-імпортних операцій, оформлених бартерним договором або договором із змішаною формою оплати, за яким часткова оплата експортних (імпортних) поставок передбачена у натуральній формі між суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України та іноземним суб'єктом господарської діяльності, що передбачає збалансований за вартістю обмін товарами, роботами, послугами у будь-якому поєднанні, неопосередкований рухом коштів у готівковій або безготівковій формі».

1.2. Дебіторська заборгованість; класифікація та резерв сумнівних боргів

Основні поняття та порядок розкриття інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності визначає НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [32].

Згідно НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» визначається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод і її сума може бути достовірно визначена.

Дебіторська заборгованість - сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.

В сучасних умовах виробництва та стану розвитку економіки момент поставки товарів та оплати не співпадають, тому виникає таке поняття як «дебітори». Зовнішні боржники підприємства виникають або внаслідок попередньої поставки товарів (робіт, послуг) з їх післяплатою за договором, або ж при перерахуванні авансу на рахунок постачальника.

Дебітори – «це юридичні чи фізичні особи, що внаслідок минулих подій мають певну заборгованість перед підприємством. Дебітори підприємства поділяються на зовнішніх, до яких можна включити покупців (замовників) інших дебіторів, внутрішніх дебіторів, які в свою чергу поділяються на підзвітних осіб, осіб до яких у підприємства є претензії щодо відшкодування завданих збитків» [32].

Порядок достовірної оцінки, ефективного обліку та контролю дебіторської заборгованості має проблемний характер та досить широко представлений у науковій літературі.

Відповідно до НП(С)БО 10 [32] дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову і поточну (рис. 1.2).

Дебіторська заборгованість у бухгалтерському обліку класифікується в залежності від: термінів її погашення, ймовірності її погашення, оцінки відображення її в балансі.

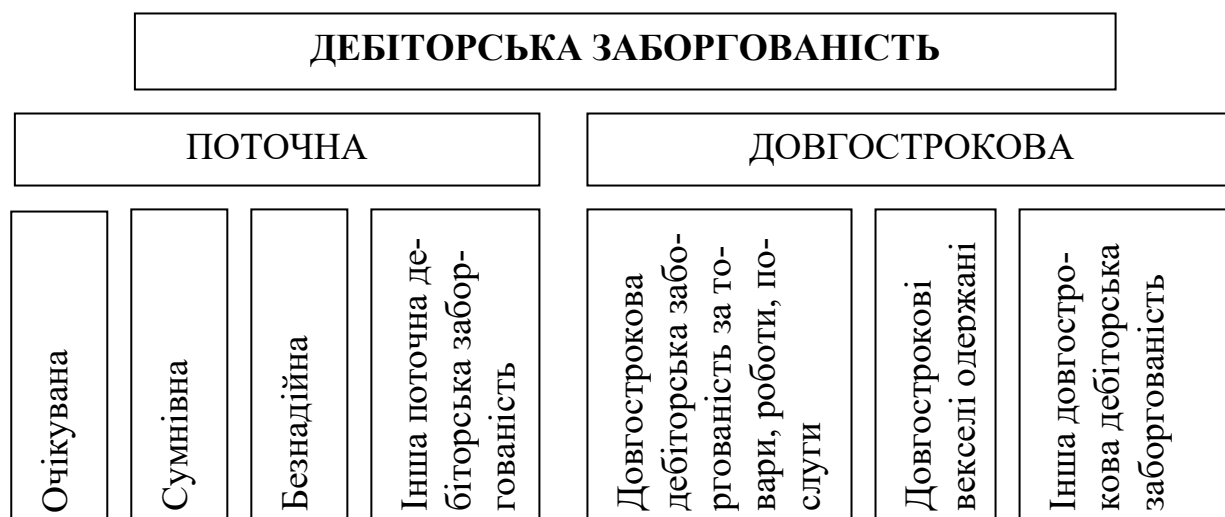

Рисунок 1.2. Класифікація дебіторської заборгованості [25]

Дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Дебіторами можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, які заборгували підприємству грошові кошти, їх еквіваленти або інші активи. За даними бухгалтерського обліку можна визначити суму заборгованості на будь-яку дату, але звичайно така сума визначається на дату балансу. Оскільки відповідно до вимог національних стандартів бухгалтерського обліку підприємства подають також проміжну (квартальну) звітність, то суму дебіторської заборгованості підприємства слід визначати щоквартально.

Дебіторська заборгованість відображається у формі № 1 «Баланс» у складі активів. Активи підприємства - це ресурси, що контролюються підприємством, від використання яких очікується отримання економічних вигод у майбутньому. Звичайно економічна вигода від дебіторської заборгованості виражається в тому, що підприємство в результаті її погашення розраховує рано чи пізно отримати грошові кошти або їх еквіваленти. Відповідно дебіторську заборгованість можна визнати активом тільки тоді, коли існує ймовірність її погашення боржником. Якщо такої ймовірності немає, суму дебіторської заборгованості слід списати [30].

Якщо заборгованість неможливо достовірно оцінити, тобто визначити її суму, вона не може бути визнана активом і не повинна відображатися в балансі.

Облік дебіторської заборгованості в Україні регулюється чітко визначеним нормативом – НП(С)БО 10. Відповідно дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову і поточну в свою дебіторська заборгованість у бухгалтерському обліку класифікується в залежності від: термінів її погашення, ймовірності її погашення, оцінки відображення її в балансі.

Довгострокова дебіторська заборгованість – «сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після 12 місяців з дати балансу. При цьому слід розуміти, що при віднесенні заборгованості до поточної або довгострокової до уваги береться не загальний очікуваний строк оплати Відповідно до договором, а очікуваний строк до погашення, який залишився з дати балансу» [30; 32].

У НП(С)БО надається визначення операційного циклу - це проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності й отриманням коштів від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг. Визначення нормального операційного циклу у стандартах немає, однак, використовуючи наведене вище визначення операційного циклу, можна зробити висновок, що це операційний цикл у звичайних умовах діяльності. Звичайно операційний цикл не перевищує 12 місяців, але за деякими видами діяльності він може продовжуватися більше одного року. Незважаючи на це, заборгованість, що виникла в ході такого операційного циклу, все одно визнається не довгостроковою, а поточною.

До довгострокової дебіторської заборгованості відносять:

- заборгованість орендаря за фінансовою орендою, яка відображається в балансі орендодавця;
- надання позик іншим підприємствам;
- надання позик фізичним особам;
- заборгованість, що виникає при надзвичайних подіях - пожежі, повені, крадіжці тощо.

Достовірна оцінка довгострокової дебіторської заборгованості має суттєвий вплив на правильне відображення інформації в облікових регістрах і звітності. Важливу роль при цьому відіграє принцип обачності, який передбачає застосування в

бухгалтерському обліку таких методів оцінки дебіторської заборгованості, які будуть запобігати завищенню оцінки активів.

Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються відсотки, відображається в балансі за її теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення.

Поточна дебіторська заборгованість (короткострокова) – « це заборгованість, що виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом 12 місяців з дати балансу» [32].

У балансі поточна дебіторська заборгованість поділяється на заборгованість покупців і замовників та іншу поточну дебіторську заборгованість.

Поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації товарів, виконання робіт, надання послуг і оцінюється за первісною вартістю. У випадку відстрочення платежу з виникненням від цього різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номінальною сумою грошових коштів, що підлягають отриманню за товари, така різниця визнається дебіторською заборгованістю за нарахованими доходами (відсотками) в період її нарахування.

Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (окрім заборгованості, призначеної для продажу) включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю.

Поточна дебіторська заборгованість класифікується за трьома напрямками:

- заборгованість, за якою існує впевненість у погашенні її боржником;
- заборгованість, за якою існує невпевненість у погашенні її боржником;
- заборгованість, за якою немає впевненості у погашенні її боржником або закінчився строк позовної давності.

Поточна дебіторська заборгованість буває товарна і нетоварна (неопераційна).

Таким чином, якщо заборгованість, що виникла, не пов'язана з операційним циклом (наприклад, заборгованість орендарів за операціями фінансової оренди, працівників за наданими їм позиками), але передбачається, що вона буде погашена в термін менше 12 місяців, то така заборгованість визнається поточною.

З наведених вище визначень довгострокової і поточної дебіторської заборгованості слід зробити висновок: оскільки віднесення заборгованості до поточної або довгострокової прив'язане до дати балансу, на вказану дату слід переглядати довгострокову заборгованість за окремими дебіторами за термінами її погашення. Якщо виявиться, що до терміну погашення заборгованості залишилося менше 12 місяців, колишню довгострокову заборгованість слід відобразити на дату балансу як поточну.

До іншої дебіторської заборгованості відноситься видача довгострокових позик працівникам підприємства та інші види розрахунків.

У балансі поточна дебіторська заборгованість поділяється на заборгованість покупців і замовників та іншу поточну дебіторську заборгованість.

Поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги «визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації товарів, виконання робіт, надання послуг і оцінюється за первісною вартістю. У випадку відстрочення платежу з виникненням від цього різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номінальною сумою грошових коштів, що підлягають отриманню за товари, така різниця визнається дебіторською заборгованістю за нарахованими доходами (відсотками) в період її нарахування» [32] .

Відповідно до рис. 1.6 оцінка дебіторської заборгованості здійснюється:

1) за первісною вартістю у момент виникнення, а саме при відвантаженні готової продукції і товарів, підписанні актів про надані послуги та виконані роботи на суму одержаного доходу за мінусом торгової знижки та вартості повернутих товарів;

2) за чистою реалізаційною вартістю на дату складання фінансової звітності, що розраховується як різниця між сумою поточної дебіторської заборгованості та резервом сумнівних боргів.

Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (окрім заборгованості, призначеної для продажу) включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю.

Поточна дебіторська заборгованість класифікується за трьома напрямками:

1. Дебіторська заборгованість, за якою існує впевненість у погашенні її боржником;

2. Дебіторська заборгованість, за якою існує невпевненість у погашенні її боржником;

3. Дебіторська заборгованість, за якою немає впевненості у погашенні її боржником або закінчився строк позовної давності.

Дебіторська заборгованість як складова елементу фінансової звітності активу має визнаватися і відображатися у звітності в сумі, яка визначається з урахуванням оцінки дебіторської заборгованості в поточному обліку.

Поточна дебіторська заборгованість буває товарна і нетоварна (неопераційна).

НП(С)БО 10 передбачені два варіанти визначення величини сумнівних боргів:

- перший - виходячи з платоспроможності окремих дебіторів;

- другий - на підставі класифікації дебіторської заборгованості за періодами її виникнення з врахуванням досвіду минулих років щодо платоспроможності дебіторів.

За двома способами величина резерву сумнівних боргів визначається як добуток суми дебіторської заборгованості за продукцію та коефіцієнта сумнівності. Різниця у способах полягає лише в тому, які суми дебіторської заборгованості беруть участь у розрахунку, і як визначається коефіцієнт сумнівності.

Ознаки сумнівної дебіторської заборгованості [19].

«1)Порушення строків платежу, встановлених договором.

2)Наявність серйозних фінансових труднощів у боржника.

2) Вірогідність банкрутства боржника.

4)Надходження інформації про те, що майно підприємства знаходиться в заставі або під арештом.

5)Надходження інформації про те, що боржник розпочав процедуру ліквідації» [19].

У НП(С)БО 10 зазначається, що «коефіцієнт сумнівності встановлюється підприємством, виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за продукцію за попередні звітні періоди» [32].

Виключення безнадійної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги з активів здійснюється з одночасним зменшенням величини резерву сумнівних боргів. У разі недостатності суми нарахованого резерву сумнівних боргів безнадійна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги списується з активів на інші операційні витрати.

Поточна дебіторська заборгованість, що не пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг (дебіторська заборгованість по розрахунках та інша дебіторська заборгованість) і визнана безнадійною, списується з балансу з відображенням витрат в складі інших операційних витрат. По такій заборгованості резерв сумнівних боргів не створюється.

Безнадійна дебіторська заборгованість також відноситься до поточної дебіторської заборгованості, це заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності.

На сьогодні дебіторська заборгованість має суттєве значення. Українські товаровиробники, знаходячись під пресом не платежів, вже який рік намагаються вирішити, що краще для них: зберегти обсяги виробництва будь-якою ціною, збільшуючи при цьому дебіторську заборгованість, а разом з цим небезпеку банкрутства, або знизити обсяги виробництва, контролюючи розміри дебіторської заборгованості на певному, найбільш безпечному рівні. І в тому, і в іншому випадках підприємства стикаються з проблемою сповільнення платіжного обороту.

З того моменту, як банки перестали здійснювати платежі шляхом інкасо платіжних вимог, своєчасність розрахунків повністю залежить від відповідальності платника, його платоспроможності та платіжної дисципліни. Якщо для списання безнадійної заборгованості покупців (замовників) не вистачило резерву сумнівних боргів, різниця списується на витрати періоду. Якщо резерву сумнівних боргів постійно не вистачає для списання безнадійної заборгованості, підприємству необхідно переглянути методику його формування.

Для формування резерву сумнівних боргів і на пряме списання поточної дебіторської заборгованості в новому Плані рахунків передбачений субрахунок 944 «Сумнівні і безнадійні борги» рахунка 94 «Інші витрати операційної діяльності». Нарахування резерву сумнівних боргів відображається по кредиту рахунка 38 «Резерв сумнівних боргів», а списання безнадійної заборгованості за рахунок резерву - по дебету цього рахунка. [40]

Резерв сумнівних боргів формується підприємством на дату балансу.

Одночасно величина резерву збільшує витрати звітного періоду. За рахунок створеного резерву будуть списуватися безнадійні борги наступного року. Таким чином, метод списання безнадійної заборгованості за рахунок резерву сумнівних боргів відрізняється від методу прямого списання датою включення сум такої заборгованості до витрат. Очевидно, що при застосуванні першого методу витрати визнаються раніше, що відповідає принципу обачності, Відповідно до яким витрати не можна занижувати.

Перший метод формування резерву сумнівних боргів заснований на результатах аналітичного обліку дебіторської заборгованості по кожному дебітору. Якщо конкретний дебітор визнаний неплатоспроможним, то на суму його заборгованості слід збільшити резерв сумнівних боргів. Незважаючи на те що такий метод допустимий, при здійсненні підприємством досить великої кількості операцій краще використовувати другий метод формування резерву сумнівних боргів.

Сумнівний борг – «поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником» [32].

Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості - сума поточної дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів.

Другий метод на підставі класифікації дебіторської заборгованості є базовим і заснований на періодизації дебіторської заборгованості. Для того щоб скористатися цим методом, підприємству необхідно проаналізувати інформацію за декілька попередніх звітних періодів щодо виникнення безнадійної заборгованості за продукцію, товари, роботи або послуги. При цьому слід ураховувати те, коли кожна конкретна

заборгованість стала безнадійною - до настання строків оплати за договором чи після того, як вона стала простроченою.

За боргами, що стали безнадійними після строку оплати за договором, застосовується розбивка за періодами. Звичайно періодизація простроченої заборгованості здійснюється таким чином: окремо підсумовується заборгованість, що стала безнадійною протягом місяця після настання строку оплати за договором, у строк від 1 до 2 місяців, від 2 до 3 місяців, і заборгованість, що стала безнадійною більше ніж через три місяці після настання строку оплати за договором.

Оскільки заборгованість може стати безнадійною не тільки в результаті визнання покупця банкрутом, але й після закінчення строку позовної давності (тобто трьох років з дати оплати заборгованості, передбаченої договором), підприємству доведеться враховувати також дебіторську заборгованість, що виникла три роки тому.

Величина резерву сумнівних боргів визначається «за одним із методів:

- застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості;
- застосування коефіцієнта сумнівності» [32].

За методом застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості величина резерву визначається на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів.

За методом застосування коефіцієнта сумнівності величина резерву розраховується множенням суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності.

Коефіцієнт сумнівності « може розраховуватися такими способами:

- визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході;
- класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення;
- визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості у сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3 - 5 років» [32].

Визначена на основі класифікації дебіторської заборгованості величина сумнівних боргів на дату балансу становить залишок резерву сумнівних боргів на ту саму дату.

Залишок резерву сумнівних боргів на дату балансу не може бути більшим, ніж сума дебіторської заборгованості на ту саму дату.

Класифікація дебіторської заборгованості здійснюється групуванням дебіторської заборгованості за строками її непогашення із встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи. Коефіцієнт сумнівності встановлюється підприємством, виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за попередні звітні періоди. Коефіцієнт сумнівності, як правило, зростає зі збільшенням строків непогашення дебіторської заборгованості. Величина резерву сумнівних боргів визначається як сума добутоків поточної дебіторської заборгованості відповідної групи та коефіцієнта сумнівності відповідної групи (приклад визначення величини резерву сумнівних боргів наведено в додатку до цього Положення (стандарту)).

Нарахування суми резерву сумнівних боргів за звітний період відображається у звіті про фінансові результати у складі інших операційних витрат.

Виключення безнадійної дебіторської заборгованості з активів здійснюється з одночасним зменшенням величини резерву сумнівних боргів. У разі недостатності суми нарахованого резерву сумнівних боргів безнадійна дебіторська заборгованість списується з активів на інші операційні витрати. Сума відшкодування раніше списаної безнадійної дебіторської заборгованості включається до складу інших операційних доходів.

Поточна дебіторська заборгованість, щодо якої створення резерву сумнівних боргів не передбачено, у разі визнання її безнадійною списується з балансу з відображенням у складі інших операційних витрат.

Частина довгострокової дебіторської заборгованості, яка підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу, відображається на ту саму дату в складі поточної дебіторської заборгованості.

Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються проценти, відображається в балансі за їхньою теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення.

Класифікація дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги здійснюється групуванням дебіторської заборгованості за строками її непога-

шення із встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи. Коефіцієнт сумнівності встановлюється підприємством, виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги за попередні звітні періоди. Коефіцієнт сумнівності, як правило, зростає із збільшенням строків непогашеної дебіторської заборгованості. Величина резерву сумнівних боргів визначається як сума добутків поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги відповідної групи та коефіцієнта сумнівності відповідної групи.

Таким чином, основними критеріями створення резерву сумнівних боргів є [20]:

«1) наявність поточної (строк погашення до 12 місяців) дебіторської заборгованості.

2) заборгованість є фінансовим активом, тобто оформлена контрактом, який надає право отримати оплату.

3) заборгованість не є придбаною заборгованістю.

4) заборгованість не вважається безнадійною» [19].

1.3. Особливості методики синтетичного та аналітичного обліку розрахункових операцій з покупцями і замовниками та їх документування

План рахунків визначає перелік рахунків, які прийняті в системі обліку України для обліку розрахунків з постачальниками і підрядчиками і відображають нарахування заборгованості та її погашення.

Основним рахунком для обліку зобов'язання покупця (замовника) за відвантаженою товаром (виконаною роботою, наданою послугою) є рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками».

На рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» ведеться узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантаженою продукцією, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем, а також узагальнюється інформація про розрахунки з учасниками промислово-фінансової групи.

Перелік та характеристика субрахунків до рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» наведені в табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Перелік та характеристика субрахунків до рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»*

Код рахунка	Назва рахунку	Характеристика
361	«Розрахунки з вітчизняними покупцями»	Інформація про розрахунки з покупцями та замовниками в національній валюті за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги
362	«Розрахунки з іноземними покупцями»	Інформація про розрахунки з покупцями та замовниками в іноземній валюті за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги
363	«Розрахунки з учасниками ПФГ»	Узагальнюється інформація про розрахунки з учасниками промислово-фінансової групи
364	«Розрахунки за гарантійним забезпеченням»	Відображаються розрахунки за гарантійним забезпеченням, пов'язаним зі здійсненням операцій з деривативами.
381	Резерв сумнівних боргів	Відображаються суми нарахованих резервів сумнівних боргів

- Систематизовано автором за даними [40]

Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» має такі субрахунки:

- 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»
- 362 «Розрахунки з іноземними покупцями»
- 363 «Розрахунки з учасниками ПФГ»
- 364 «Розрахунки за гарантійним забезпеченням» [40].

За дебетом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації, за кредитом - сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу, та інші види розрахунків. Сальдо рахунку відображає заборгованість покупців та замовників за одержані продукцію (роботи, послуги).

На субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» аналітичний облік ведеться в гривнях та валюті, обумовлений договором.

На субрахунку 364 «Розрахунки за гарантійним забезпеченням» відображаються розрахунки за гарантійним забезпеченням, пов'язаним зі здійсненням операцій з деривативами.

Дебетове сальдо рахунку 36 відображає заборгованість покупців та замовників за одержану продукцію (роботи, послуги).

36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» кредитується в кореспонденції з рахунками обліку коштів, розрахунків на суми платежів, що надійшли, (включаючи суми отриманих авансів) і т.п. (табл. 1.3) [16]. При цьому суми отриманих авансів і попередньої оплати враховуються обособлено.

При здійсненні передоплати на підставі умов договору виникає кредиторська заборгованість перед покупцем, яка відображається по кредиту рахунку 681 «Розрахунки авансах одержаних».

Таблиця 1.3 – Кореспонденція рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»*

*	За дебетом з кредитом рахунків:		За кредитом з дебетом рахунків:
30	Готівка	30	Готівка
		31	Рахунки в банках
31	Рахунки в банках	34	Короткострокові векселі одержані
		35	Поточні фінансові інвестиції
		37	Розрахунки з різними дебіторами
37	Розрахунки з різними дебіторами	38	Резерв сумнівних боргів
		42	Додатковий капітал
		50	Довгострокові позики
		51	Довгострокові векселі видані
42	Додатковий капітал	60	Короткострокові позики
		62	Короткострокові векселі видані
		63	Розрахунки з постачальниками та підрядниками
48	Цільове фінансування і цільові надходження	50	Довгострокові позики
		51	Довгострокові векселі видані
		60	Короткострокові позики
64	Розрахунки за податками й платежами	62	Короткострокові векселі видані
		63	Розрахунки з постачальниками та підрядниками
70	Дохід від реалізації	64	Розрахунки за податками й платежами
		65	Розрахунки за страхуванням
		68	Розрахунки за іншими операціями

Продовження табл.1.3			
71	Інший операційний дохід	70	Дохід від реалізації
		76	Страхові платежі
		84	Інші операційні витрати
		85	Інші затрати
76	Страхові платежів	90	Собівартість реалізації
		93	Витрати на збут
		94	Інші витрати операційної діяльності
		99	Позицію виключено

*Систематизовано за даними [16]

При виявленні претензій покупця при прийманні товару або замовника за якістю робіт використовується рахунок 374 «Розрахунки по претензіях». Недовиконання зобов'язань відбивається по кредиту цього рахунку.

Для здійсненні фактичних розрахунків з покупцями (замовниками) запис здійснюється запис по кредиту рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» в кореспонденції з рахунками залежно від форми розрахунків:

- при готівковій формі розрахунків - з кредитом рахунку 301 «Каса в національній валюті»;

- при безготівковій формі платіжним дорученням або платіжною вимогою – з кредитом рахунку 311 «Поточні рахунки в національній валюті», 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»;

- при акредитивній формі розрахунків та розрахунках чеками – з кредитом рахунків 313 «Інші рахунки в національній валюті», 314 «Інші рахунки в іноземній валюті»;

- при вексельній формі розрахунків - з кредитом рахунків 661 «Короткострокові векселі, видані в національній валюті», 662 «Короткострокові векселі видані в іноземній валюті»;

- при бартерній формі розрахунків (заліку заборгованостей) – з кредитом рахунків 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками», 685 «Розрахунки з іншими кредиторами».

Аналітичний облік по рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» ведеться по кожному пред'явленому покупцям (замовникам) рахунку, а при розра-

хунках плановими платежами - по кожному покупцю і замовнику. При цьому побудова аналітичного обліку повинне забезпечувати можливість одержання необхідних даних по: покупцях і замовникам по розрахункових документах, термін оплати яких не наступив; покупцям і замовникам по не оплаченим у термін розрахунковим документам; авансам отриманим; векселям, термін надходження коштів по яких не наступив; векселям, по яких кошти не надійшли в термін.

Облік розрахунків з покупцями і замовниками в рамках групи взаємозалежних організацій, про діяльність якої складається зведена бухгалтерська звітність, ведеться на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» обособлено.

У цілому можна сказати, що рахунок 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» як би дзеркально відбиває в продавця факти господарського життя, що реєструються покупцем по рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядчиками».

Як тільки цей рахунок дебетується, тобто власність на відвантажені товари переходить до покупця, так відразу ж у підприємства виникає дебіторська заборгованість. Він кореспондується з рахунками 70 «Доходи від реалізації». Якщо роботи виконувалися за договором довгострокового характеру, то може кредитуватися рахунок 46 «Виконані етапи по незавершених роботах».

Сучасні НП(С)БО вимагають відображення всіх операцій, зв'язаних з реалізацією, у момент їхньої відпуску, що впливає з допущення тимчасової визначеності факту господарської діяльності, тобто «...незалежно від фактичного часу чи надходження виплати коштів».

Основний варіант припускає відразу ж після відвантаження чи цінностей надання послуг складання наступної запису:

Дебет 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками»

Кредит 701 «Доход від реалізації готової продукції».

У тих випадках, коли моментом реалізації визнається, відповідно до умов договору закупівлі-продажу і/чи обраній обліковій політиці, оплата цінностей, таких парадоксів не виникає.

Зобов'язання покупців і замовників у бухгалтерському обліку повинні бути відбиті в момент їхнього виникнення. У силу того, що зобов'язання покупця виникає

ють у момент виконання продавцем зобов'язань по передачі товару, можливі два варіанти відображення в бухгалтерському обліку дебіторської заборгованості покупця, що визначаються умовами договору про перехід права власності на матеріальні цінності.

Перший варіант заснований на умові договору про перехід права власності в момент виконання зобов'язань чи постачальником підрядчиком. У цьому випадку зобов'язання чи покупця замовника виникають одночасно з виконанням зобов'язань чи постачальника підрядчика і переходом права власності на продукцію, (товари). Виконання зобов'язань чи постачальником підрядчиком за договором є підставою для відображення на рахунках бухгалтерського обліку виторгу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг.

У бухгалтерському обліку виручка відображається за наявності наступних умов:

- організація має право на одержання виручки, що впливає з конкретного чи договору підтверджене іншим відповідним чином;
- сума виручки може бути визначена;
- мається впевненість у тім, що в результаті конкретної операції відбудеться збільшення економічних вигод організації. Впевненість у тім, що в результаті конкретної операції відбудеться збільшення економічних вигод організації, мається у випадку, коли організація одержала в оплату актив або відсутня невизначеність у відношенні одержання активу;
- право власності (володіння, користування і розпорядження) на продукцію (товар) перейшло від організації до чи покупця робота прийнята замовником (послуга зроблена);
- витрати, що зроблені чи будуть зроблені в зв'язку з цією операцією, можуть бути визначені.

Для відображення виручки від реалізації на рахунках бухгалтерського обліку повинні виконуватися всі умови одночасно. Якщо не виконується хоча б одне з вище перерахованих умов, то кошти й інші активи, отримані організацією в оплату, у

бухгалтерському обліку організації визнаються як кредиторська заборгованість, а не як погашення дебіторської заборгованості.

Отже, дебіторська заборгованість покупця в бухгалтерському обліку організації буде формуватися одночасно з відображенням інформації про виручку від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг при виконанні всіх зазначених умов шляхом здійснення наступної запису на рахунках бухгалтерського обліку.

Другий варіант відображення інформації про дебіторську заборгованість заснований на умові договору про перехід права власності в момент оплати продукції, товару, чи настання інших обставин. У цьому випадку виникаючі в покупця зобов'язання по оплаті продукції (товару) не зв'язані з переходом права власності і, отже, відображенням на рахунках бухгалтерського обліку виторгу від реалізації продукції, товарів. У загальноприйнятій в Україні практиці обліку зобов'язань покупця не застосовується в цьому випадку ні балансовий рахунок 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками», ні забалансовий рахунок. Однак представляється доцільним звістки позабалансовий облік дебіторської заборгованості по договорах, умовами яких передбачений перехід права власності в момент оплати чи товару настання інших обставин. По дебету позабалансового рахунка «Дебіторська заборгованість покупців» відбивається величина зобов'язань покупця за договором за відвантажену продукцію, товари.

І одночасно по кредиту рахунка «Дебіторська заборгованість» списується сума дебіторської заборгованості, відображена по балансовому рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками».

При списанні дебіторської заборгованості, що утворилася не в результаті відвантаження товарів, виконання робіт, надання послуг, застосовується метод прямого списання сум такої заборгованості на витрати періоду.

Після списання безнадійної дебіторської заборгованості підприємство зобов'язане враховувати її суму на позабалансовому рахунку протягом не менше трьох років для спостереження за можливістю її стягнення у випадках зміни майнового стану боржника. Для обліку сум списаної заборгованості застосовується субрахунок 071 «Списана дебіторська заборгованість» позабалансового рахунка 07 «Списані ак-

тиви». Якщо протягом трьох років заборгованість не буде відшкодована боржником, слід остаточно списати її суму із позабалансового рахунка. Сума заборгованості, відшкодованої після списання, відображається в бухгалтерському обліку по дебету рахунків 30 «Каса», 31 «Рахунки в банках» або інших рахунків обліку активів. Одночасно на цю ж суму слід відобразити дохід по кредиту субрахунку 716 «Відшкодування раніше списаних активів» рахунка 71 «Інший операційний дохід».

При здійсненні торгівельних операцій між постачальником і покупцем складають наступні первинні документи:

- технічна документація (техпаспорти машин і устаткування, інструкції по установці);
- товарно-супровідна документація (сертифікат якості товару, відвантажувальна специфікація, пакувальний аркуш, комплексна відомість);
- транспортна, експедиторська і страхова документація (залізнична накладна і її копії, дублікат залізничної накладної внутрішнього вантажного сполучення, багажна квитанція, накладні автотранспортного, річкового і повітряного повідомлення, страховий поліс або сертифікат);
- складська документація (генеральний акт розвантаження пароплава з імпортованими вантажами в порту прибуття, докова розписка о прийнятті вантажу на зберігання в іноземному порту, накладна про прийняття вантажу на відповідальне зберігання на вітчизняний склад);
- розрахункова документація (рахунок - фактура, розрахункова специфікація, вексель);
- банківська документація (платіжне доручення, платіжне вимогадоручення, заява на переведення валюти, доручення про відкриття акредитиву, виписки операцій по поточному рахунку в національній і іноземній валютах);
- митна документація (вантажна митна декларація, сертифікати про походження товару);
- податкова документація (податкова накладна);
- претензійно - арбітражна документація (претензійний лист, позовна заява до суду, постанова суду);

- документи по недостачах і псуванні товарів (акт на недостачу, аварійний сертифікат);

- контракт.

У контракті (договорі) мають бути чітко визначені наступні положення:

- преамбула контракту з вказівкою предмету договору і осіб, що укладають договір;

- найменування товару (робіт, послуг) з вказівкою його кількісних і якісних вимірників;

- умови постачання товару;

- порядок прийому-передачі товару;

- умови і терміни платежу;

- форс - мажорні обставини;

- порядок вирішення врегулювання спірних питань;

- реквізити сторін;

- інші положення.

Відповідно до Указу Президента України від 04.10.94 року «Про вживання міжнародних правил і комерційних термінів» суб'єкти підприємницької діяльності України при укладенні договорів (контрактів) обов'язково повинні дотримувати правила ІНКОТЕРМС [44].

ІНКОТЕРМС (скорочене з англійської «International Commercial Terms» (Міжнародні торгівельні терміни)) розроблені Міжнародною торгівельною палатою. На сьогоднішній день діють в редакції 1990 року. За своєю суттю вони є систематизованим зведенням ряду міжнародних торгівельних звичаїв і не є обов'язковими для виконання, але носять рекомендаційний характер. Проте деякі країни, у тому числі й Україна, своїм законодавством вводять обов'язкове використання правил ІНКОТЕРМС.

Контракт повинен передбачати чіткий порядок приймання товару, форму акту прийому-передачі, відповідальних осіб, присутність представників продавця.

Вживання таких заходів полегшує вирішення спірних питань, пов'язаних з претензійними позовами.

При виборі форм і видів розрахунків по товарних операціях слід ґрунтуватися на чинних законодавчих актах і торгівельних традиціях країни.

Доставка цінностей від продавця (постачальника) до одержувача зв'язана з цілим рядом додаткових витрат, пов'язаних з відвантажено - розвантажувальними роботами, транспортуванням і експедицією вантажів, оплатою різних зборів і мит. Тому законно виникає питання, яка сторона договору оплачуватиме ці витрати. При складанні договору на придбання цінностей у постачальника слід передбачати найбільш прийнятні умови постачання.

Слід пам'ятати, що відповідно до НП(С) БО 9 «Запаси» [31] «витрати, пов'язані з придбанням запасів, включаються в їх первинну вартість і, відповідно, збільшують собівартість готової продукції».

Господарська діяльність підприємства повинна безперервно забезпечуватися матеріальними цінностями, ритмічно забезпечуватися необхідними сировиною, матеріалами, тарою, електроенергією, газом, парою, водою і т.п. Не завжди доцільно купувати одноразово велику партію матеріальних цінностей, оскільки це приведе до зайвого відвернення оборотних коштів із звороту, приведе до додаткових витрат, пов'язаних з експлуатацією складських приміщень.

З іншого боку, досягти ритмічних поставок матеріальних цінностей можна лише при забезпеченні своєчасної оплати отриманих цінностей або авансування поставання. На користь покупця робити оплату швидко, з метою скорочення проміжку часу від моменту оплати до здобуття цінностей (надання послуги, виконання роботи). Вибрана форма розрахунку з постачальниками повинна відповідати цій вимозі, мінімізуючи відвернення грошових коштів із звернення. В цілях реалізації цього принципу у покупця доцільним є використання товарних форм розрахунку. При цьому значно скорочується час звороту оборотних коштів у покупця.

Розглядаючи всі вище перелічені принципи вибору форм і видів розрахунків з постачальниками і підрядчиками, слід керуватися ще одним важливим положенням: вибрана форма розрахунку має бути законною, тобто дозволеною законодавством

України.

1.4. Цифрові технології в системі розрахунків

Вплив цифрових технологій на систему розрахунків складно переоцінити. У зв'язку із цим, можна виділити три напрямки впливу цифровізації на розрахунки з покупцями і замовниками, а саме:

1) зміни та значне розширення видів і форм електронних розрахунків;

2) вплив цифрових технологій на систему аналітичного та синтетичного бухгалтерського обліку;

3) розвиток електронних систем управління розрахунками, включно із розвитком цифрових продуктів (програм) для здійснення оперативного контролю та моніторингу в системі контролю розрахунків.

«Технологічний процес обробки даних при використанні сучасного бухгалтерського програмного забезпечення можна розділити на три етапи, на яких розкриємо можливості впровадження сучасних цифрових технологій: 1. Збір та реєстрація первинних даних для обробки в програмі. Це введення первинних документів в програмному забезпеченні. 2. Формування господарських операцій, структурування синтетичних та аналітичних рахунків, заповнення довідників постійною інформацією. На цьому етапі здійснюється контроль за веденими даними та їх відображенням в програмі. Незважаючи на те, що застосування інформаційних технологій наділяє систему бухгалтерського обліку контрольними функціями, проте їх застосування не гарантує належної адекватності даних фінансової звітності реальному стану речей» [26]. У 2019 році на ринок України вийшла нова лінійка інноваційних програмних продуктів, яка носить назву BAS (Business Automation Software) призначених для корпоративного ринку, вона на сьогодні представлена різними конфігураціями, як представлено на рис.1.3.

Лінійка програмного продукту BAS (Business Automation Software)	
• BAS ERP	– комплексне рішення, що призначене для автоматизації багатoproфільних підприємств з різними видами діяльності
• BAS Управління холдингом	• BAS Управління холдингом – Продукт СРМ-класу, що розроблений для автоматизації планування та обліку, контролю ефективності холдингів
• BAS Медицина. Лікарня	– програма, призначена для автоматизації медичних закладів
• BAS Комплексне управління підприємством	– програмне рішення, яке дозволяє створити єдину інформаційну систему для управління різними аспектами діяльності підприємств малого та середнього бізнесу
• BAS Документообіг КОРП	– призначене для суб'єктів господарювання, які користуються в своїй діяльності великою кількістю документів
• BAS Управління торгівлею	– програма, що розроблена для дистрибуції, гуртової та роздрібною торгівлі, автоматизації торгового підприємства
• BAS Роздрібна торгівля	– програма котра необхідна для автоматизації роздрібною торгівлі
• BAS Бухгалтерія. ПРОФ	– програма для автоматизації бухгалтерського та податкового обліку
• BAS Бухгалтерія. КОРП	• BAS Бухгалтерія. КОРП – програма яка необхідна для кадрового обліку та розрахунку заробітної плати, автоматизації бухгалтерського та податкового обліку
• BAS Малий бізнес	– програма для автоматизації малого бізнесу (торгівля, послуги, виробництво)

Рис. 1.3. Лінійка програмного продукту BAS*

*Систематизовано автором за даними [46]

Безумовно, запровадження електронного (цифрового) обліку викликає багато складнощів, та пов'язані із цим ризики.

У табл. 1.4 систематизовано основні ризики застосування цифрових технологій та їх вплив на систему бухгалтерського обліку.

Таблиця 1.4 – Ризики запровадження цифрових технологій в системі бухгалтерського обліку *

Ризики цифровізації	Їх вплив в системі обліку
1.Ризики, пов'язані із застосуванням Інтернету речей	Автоматичне перенесення недостовірних даних внаслідок проблем (збоїв) в роботі електронних пристроїв
2.Ризики застосування штучного інтелекту	-витік облікової інформації, яка може становити комерційну таємницю -скорочення кадрів
3.Ризики використання хмарних технологій	Складність контролю та організації своєчасного запобігання ймовірним збоєм
4.Ризики використання технології блокчейн	Незмінність інформації та неможливість виправлення помилок
5.Ризики, пов'язані із стійкістю роботи Інтернет	Складність та несвоєчасність введення даних
6.Ризики, пов'язані із ускладненням бізнес-моделей та відсутністю необхідного рівня кадрового забезпечення	Недостатній рівень знань облікового персоналу щодо роботи з цифровими технологіями

*Сформовано за даними [61]

Також пропонуємо розглянути сучасну можливість проведення розрахунків з покупцями і замовниками за допомогою систем дистанційного обслуговування.

Оперативне ведення клієнтом своїх рахунків у банку та обмін технологічною інформацією, визначеною в договорі між банком та клієнтом, клієнт може здійснювати за допомогою систем дистанційного обслуговування.

Дистанційне обслуговування рахунку клієнт «може здійснювати за допомогою систем «клієнт – банк», «клієнт - Інтернет – банк», «телефонний банкінг», «платіжний застосунок» та інших систем дистанційного обслуговування» [42].

Юридичною підставою для «роботи клієнта за допомогою систем дистанційного обслуговування і оброблення банком дистанційних розпоряджень клієнта є до-

говір банківського рахунку. У договорі обов'язково мають обумовлюватися права, обов'язки та відповідальність сторін, порядок вирішення спорів у разі їх виникнення тощо» [42].

Системи типу «клієнт – банк», «клієнт - Інтернет – банк», «телефонний банкінг», «платіжний застосунок» та інші системи дистанційного обслуговування на підставі дистанційних розпоряджень клієнта можуть виконувати функції надання інформаційних послуг згідно з переліком, що зазначений в договорі між банком та клієнтом, здійснення операцій за рахунком клієнта.

Особливості застосування даних технологій представлені у табл. 1.5

Таблиця 1.5 – Особливості застосування систем дистанційного обслуговування розрахунків*

Системи дистанційного обслуговування розрахунків	Особливості застосування
«Клієнт-банк»	комплексна система дистанційного банківського обслуговування для корпоративних клієнтів. Система вирішує задачі інформаційного і платіжно-розрахункового обслуговування юридичних осіб та забезпечує ефективний і безпечний зв'язок з банком за допомогою захищених каналів зв'язку мережі Інтернет.
«Клієнт-Інтернет-банк»	
«Телефонний банкінг»	дистанційне обслуговування клієнтів за допомогою телефонних каналів зв'язку
«Платіжний застосунок»	програмне забезпечення, що дає змогу користувачу ініціювати платіжну операцію (у тому числі за допомогою платіжних інструментів) та/або здійснювати інші операції, передбачені договором з надавачем платіжних послуг.

*Систематизовано автором за даними [42].

Вимоги застосування розрахунків за допомогою систем дистанційного обслуговування [16]:

1) Дистанційне обслуговування рахунку «регулюється нормативно-правовим актом Національного банку України з питань здійснення операцій, ініційованих із використанням електронних платіжних засобів» [42].

2) Програмне забезпечення систем дистанційного обслуговування «має відповідати вимогам законодавства, в тому числі нормативно-правових актів Національного банку, які пред'являються до технології та захисту електронних банківських розрахунків» [42].

2) Під час здійснення розрахунків за допомогою систем "клієнт - банк", "клієнт - Інтернет - банк" тощо «застосовуються електронні розрахункові документи. Якщо це передбачено договором між банком та клієнтом, то використання клієнтом системи не виключає можливе оброблення банком документів клієнта на паперових носіях» [42].

3) Під час використання систем "клієнт - банк", "клієнт - Інтернет - банк" клієнт «має дотримуватися всіх вимог, що встановлює банк, з питань безпеки оброблення електронних розрахункових документів. Якщо це передбачено в договорі, то банк має право виконувати періодичні перевірки виконання клієнтом вимог щодо захисту інформації та зберігання засобів захисту і припиняти обслуговування клієнта за допомогою системи в разі невиконання ним вимог безпеки» [42].

Висновки до першого розділу:

1. Фінансовий стан господарюючого суб'єкта (підприємства, організації, установи) та його платоспроможність залежить від стану розрахунків з різними контрагентами, включаючи покупців і замовників. Забезпечення своєчасності розрахунків неможливе за відсутності якісної та ефективної системи обліку та аудиту (незалежного та внутрішньогосподарського).

2. Основну увагу у науковій сфері та у практичній діяльності слід приділяти проблемам оцінки дебіторської заборгованості та створенню резервів сумнівних боргів, вибору найбільш ефективної форми розрахунків.

3. Організація синтетичного та аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками має здійснюватися відповідно до норм чинного законодавства.

3. Цифровізація фінансово-економічних процесів робить актуальним застосування цифрових технологій як безпосередньо в системі розрахунків в частині застосування нових електронних форм розрахунків, так і у системах бухгалтерського обліку та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками.

4. Підприємству слід обрати ефективне програмне забезпечення із тих, що дозволені на території України.

2. ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ПРОФАУДИТ» ТА АНАЛІЗ ЇЇ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ

2.1. Основні відомості про підприємство

Характеристика фінансово-економічної діяльності підприємства побудована, в першу чергу на отримання інформації під час дослідницької практики та дослідженні даних на офіційному Сайті Товариства з обмеженою відповідальністю «Профаудит» [47].

Протягом останніх років аудиторська компанія ТОВ «Профаудит» успішно надає послуги з проведення аудиторських перевірок, консалтингу та ведення бухгалтерського обліку. Багаторічний досвід дозволяє компанії якісно виконувати поставлені клієнтами завдання.

Основним напрямком діяльності є, звичайно, аудит. Проведення аудиторських перевірок дозволяє виявити недоліки фінансової та податкової звітності, отримати уявлення про реальний фінансовий стан підприємства. Зацікавленими в проведенні аудиторської перевірки можуть бути власники, керівництво, потенційні покупці підприємства.

Консалтингові послуги є дуже корисними у випадку, коли власники або керівництво підприємства приймає рішення щодо здійснення господарських операцій. Консультації наших спеціалістів допоможуть отримати відповідь на запитання, як господарські операції будуть відобразитися в бухгалтерському та податковому обліку, які правові наслідки здійснення таких операцій.

Бухгалтерський супровід дозволяє коректно відображати господарські операції в регістрах бухгалтерського обліку, безпомилково формувати фінансову, податкову та статистичну звітність, подавати її до контролюючих органів.

Товариство з обмеженою відповідальністю - господарське товариство, що має статутний фонд, поділений на частки (паї), розмір яких визначається установчими документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном.

Учасники товариства, які повністю сплатили свої вклади, несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх вкладів.

Обов'язковим вищим органом товариства є загальні збори, рішення на яких приймається більшістю голосів. Збори учасників товариства з обмеженою відповідальністю скликаються не рідше як 2 рази на рік, якщо інше не передбачено установчими документами. Такі збори вважаються повноважними, якщо на них присутні учасники (представники учасників), які володіють у сукупності більш як 60% голосів.

У товаристві з обмеженою відповідальністю створюється виконавчий орган: колегіальний (дирекція) або одноособовий (директор). Членами виконавчого органу можуть бути також і особи, які не є учасниками товариства. Дирекція (директор) вирішує всі питання діяльності товариства, за винятком тих, що входять до виключної компетенції зборів учасників, її повноваження при цьому визначено ст. 62 Закону України «Про господарські товариства» [47] та установчими документами товариства.

Контроль за діяльністю виконавчого органу товариства з обмеженою відповідальністю здійснює ревізійна комісія, що утворюється зборами учасників товариства з їх числа у кількості не менше трьох осіб. Її діяльність регламентовано ст. 63 Закону України «Про господарські товариства» [47].

Відповідність товариства до цілого і його учасників зокрема обмежується розміром та частками статутного капіталу.

Статутний капітал ТОВ може бути сформований декількома шляхами: за допомогою майнових внесків та/або за допомогою грошових внесків учасників ТОВ.

Формування статутного капіталу майном передбачає відчуження майна засновників у власність ТОВ.

Формування статутного капіталу за рахунок грошових внесків передбачає внесення відповідної суми грошових коштів на рахунок ТОВ.

Товариство з обмеженою відповідальністю є різновидом об'єднання капіталів, що не потребує обов'язкового особистого участі своїх членів у справах суспільства.

Основні відомості про товариство:

Повне найменування: Товариство з обмеженою відповідальністю «Профаудит».

Скорочене найменування товариства: ТОВ «Профаудит».

Код за ЄДРПОУ: 36921215.

Місцезнаходження Товариства: Україна, 65038, Одеська обл., місто Одеса, ВУЛИЦЯ МАКАРЕНКА, будинок 2-А, приміщення 3.

Керівником підприємства є Дворнікова Алла Петрівна.

Юридичний статус та мета діяльності ТОВ «Профаудит»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Профаудит» (далі Товариство) є юридичною особою, створеною у формі товариства з обмеженою відповідальністю згідно з законодавством України і діє на основі Конституції України, Цивільного та Господарського кодексу України, Законів України «Про господарські товариства»[29], «Про зовнішньоекономічну діяльність» [9], «Про цінні папери і фондову біржу» [58], а також на основі інших чинних нормативних актах України. ТОВ «Профаудит» було зареєстроване як юридична особа 22 лютого 2010 року.

Товариство «має самостійний баланс, поточний, валютний та інші рахунки в банках, печатку та штампи зі своїм найменуванням, знаки для товарів і послуг, фірмове найменування, які затверджуються директором товариства та реєструються згідно з чинним законодавством.

Його учасники самостійно визначають свою управлінську структуру, порядок прийняття рішень, маркетингову та цінову політику, політику оплати праці та виплати дивідендів, а також вирішують інші питання ведення та управління товариством» [15].

Основні види діяльності підприємства

Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД) є складовою частиною державної системи класифікації і кодування техніко-економічної та соціальної інформації. КВЕД призначено для використання органами державного управління, фінансовими органами та органами статистики.

Згідно статуту ТОВ «Профаудит», основний вид діяльності підприємства:

69.20 Діяльність у сфері бухгалтерського обліку й аудиту; консультування з питань оподаткування.

Гнучка цінова політика, бонусна система, а так само індивідуальний підхід до кожного клієнта, дозволяють швидко і якісно вирішувати будь-які поставлені завдання в незалежності від рівня їх складності.

Фахівці компанії завжди готові прийти на допомогу, а також дати грамотну і професійну консультацію.

Управлінська структура компанії дуже чітко організована, функціональні обов'язки чітко розділені між відділами, а в відділах між його співробітниками.

Основні показники ,які характеризують результати діяльності та фінансовий стан діяльності наведені у таблиці 2.1. Джерелом проведення розрахунків зазначених показників є дані фінансової звітності [54; 55] та статистичної звітності підприємства за два роки.

Таблиця 2.1 – Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «Профаудит»*

Показники	2021	2022	2023	Відхилення	
				абс.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	924,5	616,4	1217,2	292,7	31,66
2. Собівартість реалізованих послуг, тис. грн.	909,4	829,6	1092	182,6	20,07
3. Валовий прибуток, тис. грн	15,1	-213,2	125,2	110,1	В 7 p
4. Повна собівартість реалізованих послуг, тис. грн	909,4	829,6	1092	182,6	20,07
5. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, тис. грн.	0,98	1,35	0,9	0,62	63,42
6. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн від основної операційної діяльності	15,1	-213,2	125,2	110,1	В 7 p
7. Податок на прибуток, тис. грн.	-	-	-	-	-
8. Чистий прибуток, тис. грн..	15,1	-213,2	125,2	110,1	В 7 p
9. Середня річна вартість основних засобів, тис. грн.	10,7	10,7	10,7	0	0
10. Середня річна вартість оборотних коштів, тис. грн.	87,65	94,3	91,9	4,25	4,85

11. Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1,7	0,17	1,12	-0,58	x
12. Коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності	1,7	0,17	1,12	-0,58	x
13. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,7	0,16	0,91	-0,79	x
14. Рентабельність виробництва	17,23	-226,09	136,24	119,01	x
15. Середня річна сума дебіторської заборгованості, тис. грн	17,7	18,7	15,8	-1,9	-10,7
16. Середня річна сума кредиторської заборгованості, тис. грн	33,35	96,5	137,6	104,25	В 3 р

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

Згідно показників таблиці 2.1 чистий дохід від реалізації продукції збільшився в 2023 році на 292,7 тис. грн або 31,66% порівняно з 2021 року. Фінансовий результат до оподаткування був від'ємним у 2022 році, але в 2023 році збільшився на 110,1 тис. грн або в 7 разів за показник у 2021 році. Рентабельність виробництва так само зазнала знижень у 2022 році, та збільшилась у 2023 році на 119,01 тис. грн.

2.2 Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства

Фінансовий аналіз – важлива функція системи управління на підприємстві. За результатами економічного та фінансового аналізу приймаються оперативні рішення та здійснюється стратегічне планування. Саме тому організація і методика фінансово-економічного аналізу залишається у колі наукових інтересів вітчизняних вчених [1;6;9;23; 24;28; 36; 38; 48; 52; 58; 59; 60].

Між бухгалтерським обліком, фінансово-економічним аналізом та аудитом існує міцний взаємозв'язок:

1) Бухгалтерський облік є джерелом інформації для розрахунку показників в системі фінансово-економічного аналізу та проведення аудиту.

2) Фінансово-економічний аналіз проводиться за даними бухгалтерського обліку та є підставою для висновків незалежного аудиту.

3) Аудит користується даними бухгалтерського обліку для проведення документальної перевірки та дані фінансово-економічного аналізу для висновків щодо фінансового стану підприємства.

Основним джерелом інформації для проведення фінансового аналізу є фінансова звітність підприємства.

Фінансова звітність - це «бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства. Мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів визначені Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [30; 43].

Фінансова звітність складається з балансу (форма № 1), звіту про фінансові результати (форма № 2), звіту про рух грошових коштів (форма № 3) і звіту про власний капітал (форма № 4).

Загальний аналіз фінансового стану підприємства здійснюють за допомогою форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

Аналіз динаміки валюти балансу підприємства здійснюється на підставі даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Аналіз динаміки валюти балансу*

Показники	2021	2022	2023	% зміни
Валюта балансу, тис. грн.:	9	166,3	22,3	147,78
- попереднього року				
- звітнього року	166,3	22,3	161,5	-2,89

**розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

З табл. 2.2 видно, що відбулось збільшення валюти балансу на кінець 2022 року порівняно з початком на 147,78%, а на кінець звітнього року зменшилась на 2,89%, що попередньо можна охарактеризувати як негативне.

Для більш глибокого виявлення якості динаміки валюти балансу необхідно провести поглиблений аналіз динаміки валюти балансу на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Поглиблений аналіз динаміки валюти балансу*

Показники	2021	2022	2023	Коефіцієнт зміни
1. Чистий дохід від реалізації послуг (товарів, робіт, продукції), тис.грн.	924,5	616,4	1217,2	31,66
2. Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	15,1	-213,2	125,2	23,72
3. Валюта балансу, тис.грн.:				
- на початок року	9	166,3	22,3	147,78
- на кінець року	166,3	22,3	161,5	-2,89
4. Середнє річне значення валюти балансу*, тис.грн.	92,15	177,45	103,05	11,83

**розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

З табл. 2.3 видно, що збільшення середньорічного значення валюти балансу в 11,83 р. супроводжувалось збільшенням чистого доходу в 31,66 р. та фінансового результату до оподаткування в 23,72 р., що свідчить про розвинення підприємством його діяльності.

Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства здійснюють за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою аналітичної табл. 2.3.

З табл. 2.4 видно, що в 2023 р. порівняно з 2021 р. активи підприємства збільшились на 13,3 тис. грн або 147,78%. Це відбулось за рахунок збільшення оборотних активів на 13,3 тис. грн або 147,78%

В структурі активів підприємства попереднього року найбільшу питому вагу займали оборотні активи – 100% В звітному році змін не відбулось.

Таблиця 2.4 – Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства*

Показники	Код рядка	2021	2022	2023	Відхилення	
					абс.	%
Всього активів, тис. грн.	1300	9	166,3	22,3	13,3	147,78
1. Необоротні активи, тис. грн.	1095	х	х	х	х	х
– в % до активів		х	х	х	х	х
2. Оборотні активи, тис. грн.	1195	9	166,3	22,3	13,3	147,78
– в % до активів		100	100	100	100	х
2.1. Кошти в розрахунках, тис. грн.	1120÷1155	0	35,4	2	2	х
– в % до активів		х	х	х	х	х
2.2. Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн.	1160, 1165	9	130,9	20,3	11,3	125,56
– в % до активів		100	78,71	91,03	-8,97	-8,97

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів*

Показники	Абсолютна величина			Питома вага, %			Відхилення			
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни оборотних активів
Оборотні активи всього, тис. грн., в тому числі:	166,3	22,3	161,5	100	100	100	-4,8	х	-2,89	100
– дебіторська заборгованість	35,4	2	29,6	21,29	8,97	18,33	-5,8	-2,96	-16,38	120,83
– грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	130,9	20,3	131,9	78,71	91,03	81,67	1	2,96	0,76	-20,83

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

З табл. 2.5 видно, що в звітному році порівняно з попереднім оборотні активи підприємства зменшились на 4,8 тис. грн або 2,89%. Це відбулось за рахунок зменшення дебіторської заборгованості на 5,8 тис. грн або 2,96%, а також збільшення грошових коштів та поточних фінансових інвестиції на 1 тис. грн або 2,96%.

В структурі оборотних активів на 2021р. найбільшу питому вагу займала грошові кошти – 78,71%, питома вага дебіторської заборгованості склала 21,29%. На кінець 2023р відбулись наступні зміни в структурі оборотних активів: збільшилась питома вага грошових коштів до 81,67%, та відбулось зменшення частки дебіторської заборгованості до 18,33%.

Аналіз структури розміщення оборотного капіталу (оборотних коштів) підприємства за сферами розміщення його окремих елементів здійснюється за на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Аналіз структури розміщення оборотного капіталу (оборотних коштів) підприємств *

Показники	2021р		2023р		Відхилення		
	тис. грн.	%	тис. грн	%	абс.	%	за структурою
2. Сфера обігу в тому числі:	166,3	100	161,5	100	-4,8	-2,89	-
– готова продукція*	х		х				
– грошові кошти	130,9	78,71	131,9	81,67	1	0,76	2,96
– дебіторська заборгованість	35,4	21,29	29,6	18,33	-5,8	-16,38	-2,96
– товари	х		х				
– інші	х		х				
Всього оборотний капітал	166,3		161,5		-4,8	-2,89	-

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

З табл. 2.6 видно, що в 2023 р. порівняно з 2021 р. загальна величина оборотного капіталу підприємства зменшилась на 4,8 тис. грн або 2,89% . Це відбулось за рахунок зменшення капіталу, розміщеного у сфері обігу на 4,8 тис. грн або 2,89%.

Таблиця 2.7 – Аналіз використання оборотних коштів*

Показники	2021	2022	2023	Відхилення	
				абс.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	924,5	616,4	1217,2	292,7	31,66
2. Середньорічні залишки оборотних коштів, * тис. грн., в т.ч.	166,3	22,3	161,5	-4,8	-2,89
2.1. Кошти в розрахунках*	35,4	2	29,6	-5,8	-16,38
2.2. Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції*	130,9	20,3	131,9	1	0,76
3. Кількість днів в періоді	360	360	360	x	x
4. Одноденна виручка, тис. грн..	4,04	1,71	3,38	-0,66	-16,27
5. Потреба в оборотних коштів одного дня, тис. грн.	0,46	0,06	0,45	-0,013	-2,89
6. Кредиторська заборгованість, тис. грн.	1,4	30,4	30,4	29	В 20 p
7. Коефіцієнт оборотності	8,74	27,64	7,54	-1,2	-13,78
8. Коефіцієнт завантаженості	0,11	0,04	0,13	0,02	15,98
9. Тривалість 1 обороту, днів, в т.ч.	41,18	13,02	47,77	6,58	15,98
9.1. В коштах в розрахунках	8,77	1,17	8,75	-0,01	-0,14
9.2. В грошових коштах	32,42	11,86	39,01	6,59	20,34
9.3. В інших оборотних коштах		x	x		
10. Економія (надлишок) оборотних коштів, тис. грн.		x	2,95	x	x
11. Кредиторська заборгованість, враховуючи економію (надлишок) оборотних коштів при умові роботи заводу на рівні попереднього року, тис. грн.		x	33,35	x	x

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

Аналіз використання оборотного капіталу (оборотних коштів) підприємства та його окремих елементів здійснюється на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.7.

Розрахунки наведені в табл. 2.7 свідчать що ефективність використання оборотних коштів підприємства в звітному році порівняно з попереднім погіршились, про що свідчить зменшення коефіцієнту оборотності на 1,2, збільшення коефіцієнту завантаженості на 0,02 та збільшення тривалості одного обороту оборотних коштів на 6,58 днів (за рахунок збільшення часу перебування коштів в грошових коштах на 6,59 днів, в коштах в розрахунках зменшилось на 0,01). Це призвело до залучення додаткової суми оборотних коштів у розмірі 2,95 тис. грн. Якщо оборотні кошти використовувались би на рівні попереднього року, кредиторська заборгованість склала 33,35 т. грн

Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємства здійснюється підставі даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської Заборгованості*

Показники	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
	на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни дебіторської заборгованості
Дебіторська заборгованість всього, в тому числі:	35,4	29,6	100	100	-5,8	х	-16,38	100
1.1. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги*	33,5	25	94,63	84,46	-8,5	-10,17	-25,37	146,55
1.2. Дебіторська заборгованість за розрахунками **:	х	х						
1.3. Інша поточна дебіторська заборгованість	1,9	4,6	5,37	15,54	2,7	10,17	142,11	-46,55

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

З табл. 2.8 видно, що дебіторська заборгованість на кінець звітного року порівняно з початком року зменшилась на 5,8 тис. грн або 16,38%. Це відбулось за рахунок зменшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 8,5 тис. грн або 25,37%, також відбулось збільшення іншої поточної заборгованості на 2,7 тис. грн або в 1,4р. В структурі дебіторської заборгованості на початок звітного року найбільшу питому вагу займає заборгованість за товари, роботи, послуги – 94,63%, іншої заборгованості – 5,37%. На кінець звітного року відбулись наступні зміни в структурі дебіторської заборгованості: зменшилась питома вага заборгованості за товари, роботи, послуги на 10,17% пункти та збільшилась питома вага інших поточних заборгованостей на 10,17% пункти.

Аналіз дебіторської заборгованості підприємства за строками непогашення не проводилась.

Аналіз складу та динаміки джерел формування активів підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Аналіз складу та динаміки джерел формування активів*

Показники	2021	2022	2023	Відхилення	
				абс.	%
Всього джерел формування активів, тис. грн.	9	22,3	161,5	152,5	В 16 р
1. Власний капітал, тис. грн. – в % до усіх джерел	3,7	-108,3	16,9	13,2	В 3,5 р
	41,11	485,65	10,46	-30,65	х
1.1. Наявність власних оборотних коштів, тис. грн. – в % до усіх джерел	3,7	-108,3	16,9	13,2	В 3,5р
	41,11	485,65	10,46	-30,65	х
2. Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн – в % до усіх джерел	5,3	130,6	144,6	139,3	В 26 р
	58,89	585,65	89,54	30,65	х
2.2. Кредиторська заборгованість, тис. грн. – в % до усіх джерел	2,9	30,4	30,4	27,5	В 9,5 р
	32,22	136,32	18,82	-13,4	х
3.4. Інші поточні зобов'язання – в % до усіх джерел	2,4	98,5	114,2	111,8	В 46 р
	26,67	441,7	70,71	44,05	х

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

З табл. 2.9 видно, що в звітному році порівняно з попереднім джерела формування активів підприємства збільшились на 152,5 тис. грн або в 16 р. Це відбулось за рахунок збільшення власного капіталу на 13,2 тис. грн або в 3,5 р також відбулось збільшення поточних зобов'язань і забезпечень на 139,3 тис. грн або в 26 р. В структурі джерел формування активів підприємства в попередньому році найбільшу питому вагу займали поточні зобов'язання - 58,89%, питома вага власного капіталу склала 41,11%. В звітному році відбулись наступні зміни в структурі джерел формування активів підприємства: збільшилась питома вага поточних зобов'язань до 89,54 та відповідно зменшилась питома вага власних коштів до 10,46% пункти.

Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу Підприємства*

Показники	2021	2022	2023	Відхилення	
				абс.	%
Власний капітал всього, тис. грн., в тому числі:	3,7	-108,3	16,9	13,2	В 3,5 р
1. Зареєстрований (пайовий) капітал, тис. грн.	1	1	1	0	0
– в % до власного капіталу	27,03	0,92	5,92	-21,11	х
2. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), тис. грн.	2,7	-109,3	15,9	13,2	В 4,8 р
– в % до власного капіталу	72,97	100,92	94,08	21,11	х

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

З табл. 2.10 видно, що власний капітал підприємства в 2023 р. порівняно з 2021 р. збільшився на 13,2 тис. грн або в 3,5р. Це відбулось за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку на 13,2 тис. грн або в 4,8р. В структурі власного капіталу

підприємства в 2021 році найбільшу питому вагу займав нерозподілений прибуток 72,97%, питому вага зареєстрованого (пайового) капіталу склала 27,03%. В 2023 році відбулись наступні зміни структурі власного капіталу підприємства: збільшилась питома вага нерозподіленого прибутку та відповідно зменшилась питома вага зареєстрованого (пайового) капіталу на 21,11% пункти.

Аналіз динаміки рентабельності капіталу підприємства здійснюється за даними форм № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», форм № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за два роки за допомогою табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Аналіз рентабельності капіталу підприємства*

Показники	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення
1. Чистий прибуток (збиток) підприємства, тис. грн.	15,1	-213,2	125,2	110,1
2. Середня річна сума капіталу підприємства, тис. грн. *, в тому числі:	87,65	94,3	91,9	-2,4
– основного капіталу*	x	x	x	
– оборотного капіталу*	87,65	94,3	91,9	-2,4
в тому числі – власного оборотного капіталу*	54,3	-1,7	-45,7	-44
3. Рентабельність капіталу, %	17,23	-226,09	136,24	119,01
4. Рентабельність основного капіталу, %	x	x	x	
5. Рентабельність оборотного капіталу, %	17,23	-226,09	136,24	119,01
6. Рентабельність власного оборотного капіталу, %	359,6	0,8	-36,5	-396,10

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

З табл. 2.11 видно, що в звітному році у порівнянні з попереднім показники рентабельності капіталу підприємства зменшились:

- всього капіталу – 90,25 п., за рахунок збільшення чистого прибутку на 110,1 тис. грн та зменшення середньорічної суми оборотного капіталу на 2,4 тис. грн;

- оборотного капіталу на 119,01 п., за рахунок збільшення чистого прибутку на 110,1 тис. грн та зменшення середньорічної суми оборотного капіталу на 2,4 тис. грн;
- основного капіталу у дослідний період у підприємства не було.
- власного оборотного капіталу на -396,10 п., за рахунок збільшення чистого прибутку на 110,1 тис. грн та зменшення середньорічної суми оборотного капіталу на 2,4 тис. грн;

Ці зміни негативно характеризують діяльність підприємства.

Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.12.

Таблиця 2.12 – Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської Заборгованості*

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок 2021 року	на кінець 2023 року	на початок 2021 року	на кінець 2023 року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни кредиторської заборгованості
Кредиторська заборгованість всього, в тому числі:	1605÷1645,1690	61,4	144,6	100	100	83,2	x	135,5	100
1.1. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги*	1605,1615	1,4	30,4	2,28	21,02	29	18,74	В 20 р	34,86
1.2. Інші поточні зобов'язання	1690	60	114,2	97,72	78,98	54,2	-18,74	90,33	65,14

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

З табл. 2.12 видно, що кредиторська заборгованість на кінець 2023 року збільшилась на 83,2 тис. грн або 135,5%. Це відбулось за рахунок збільшення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 29 тис. грн або у в 20 р, та інших поточних зобов'язань на 54,2 тис. грн або 90,33%.

В структурі кредиторської заборгованості на початок 2021 р. найбільшу питому вагу займали інші поточні зобов'язання 97,72%, заборгованість за товари, роботи, послуги 2,28%. На кінець 2023 р. відбулися наступні зміни в структурі кредиторської заборгованості: зменшилися питома вага за заборгованість інших поточних зобов'язань на 18,74% збільшилась питома вага заборгованості за товари, роботи, послуги 18,74%

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства можна виконати за на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.13

Таблиця 2.13 – Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства *

Показники	Дебіторська заборгованість, тис. грн.	Кредиторська заборгованість, тис. грн.	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
1. Заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	25	30,4		5,4
2. Інші види заборгованості	4,6	114,2		109,6
Всього	29,6	144,6		115

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

З табл. 2.13 видно, що на кінець звітного року відбулось перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською за рахунок перевищення заборгованості за товари, роботи, послуги на 5 тис. грн та інших видів заборгованості на 109,6 тис. грн

Аналіз фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства здійснюють за допомогою даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)».

Аналіз фінансової стійкості підприємства за узагальнюючими показниками здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.14.

З табл. 2.14 видно, що впродовж дослідницького періоду підприємство немало власних оборотних коштів. Та навіть з використанням джерел, що позбавляють фінансову напругу цих коштів виявилось недостатньо. Тому на 2021 року, на кінець 2022 року фінансова ситуація є кризовою, що свідчить про погіршення фінансової стійкості підприємства та пошуку джерел для поповнення власних оборотних коштів. Але на кінець 2023 р. ситуація дещо покращилась та фінансова ситуація стала нормальною.

Таблиця 2.14 – Аналіз фінансової стійкості підприємства за узагальнюючими показниками*

Показники	Сума, тис.грн.		
	на початок попереднього року	на кінець попереднього року	на кінець звітнього року
1. Власний капітал (1495)	3,7	-108,3	16,9
2. Наявність власних оборотних коштів (1495-1095)	3,7	-108,3	16,9
3. Короткострокові кредити банків (1600)	0	0	0
4. Загальна величина джерел формування запасів (ряд. 3 + ряд. 4)	3,7	-108,3	16,9
5. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів (ряд. 3 – ряд. 6)	3,7	-108,3	16,9
6. Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини джерел формування запасів (ряд. 5 – ряд. 6)	3,7	-108,3	16,9
7. Джерела, що послаблюють фінансову напругу (р. 1615)	1,4	30,4	30,4
8. Тип фінансової ситуації на підприємстві	<i>кризова</i>	<i>кризова</i>	<i>нормальна</i>

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

Відповідно до забезпеченості запасів, згаданими варіантами фінансування, розрізняють чотири типи фінансової стійкості:

1. *Абсолютна стійкість* – цей тип фінансової ситуації зустрічається рідко та вказує,

що для забезпечення запасів достатньо власного оборотного капіталу, платоспроможність підприємства гарантовано:

$$\text{Запаси} < (\text{Власний оборотний капітал} + \text{Короткострокові кредити банків})$$

2. *Нормальна стійкість* – для забезпечення запасів залучають власний (постійний) капітал та короткострокові кредити та позики, платоспроможність гарантована:

$$\text{Запаси} = (\text{Власний оборотний капітал} + \text{Короткострокові кредити банків})$$

3. *Нестійкий, передкризовий (критичний) фінансовий стан* – для забезпечення запасів крім власного оборотного капіталу та короткострокових кредитів і позик залучають джерела, які послабляють фінансову напругу (наприклад, кредиторську заборгованість), платоспроможність порушено, але є можливість її відновити за рахунок скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів:

$$\text{Запаси} \leq (\text{Власний оборотний капітал} + \text{Короткострокові кредити банків}) + \text{Джерела, які послаблюють фінансову напругу: кредиторська заборгованість}$$

4. *Кризовий фінансовий стан* – для забезпечення запасів, не вистачає зазначених джерел їх фінансування, підприємству загрожує банкрутство, поновлення запасів відбувається за рахунок коштів, які сформувалися за рахунок уповільнення оборотності кредиторської заборгованості.

$$\text{Запаси} > (\text{Власний оборотний капітал} + \text{Короткострокові кредити банків}) + \text{Джерела, які послаблюють фінансову напругу: кредиторська заборгованість}$$

Аналіз фінансовій стійкості підприємства за частковими показниками здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.15.

З табл. 2.15 видно, що коефіцієнт автономії не відповідає нормальному значенню, що свідчить про залежність підприємства від зовнішнього джерела фінансування. Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів впродовж дослідницького періоду на відповідає нормальному значенню. Впродовж дослідницького періоду підприємство немає власних оборотних коштів, що негативно впливає на його репутацію.

Таблиця 2.15 – Аналіз фінансової стійкості підприємства за частковими показниками*

Показники	На початок 2021 року	На кінець 2022 року	На кінець 2023 року	Нормативне значення
1. Коефіцієнт автономії ($K_{авт}$)	0,41	-4,86	0,1	більше 0,5
2. Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів ($K_{ф}$)	1,43	-1,21	8,56	менше 1,0
3. Наявність власних оборотних коштів ($OK_{вл}$)	x	x	x	
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{ман}$)	1	1	1	0,4...0,6
5. Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами (K_3)	0,41	-4,86	0,1	0,1

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

Коефіцієнт маневреності власного капіталу не відповідає нормальному значенню, має від'ємне значення, що виключає у підприємства наявність власного оборотного капіталу. Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами не відповідає нормі, має від'ємне значення, яке збільшується на кінець звітного року, що пов'язано з відсутністю власних оборотних коштів підприємства.

Таким чином можна зробити висновок про те що всі часткові показники фінансової стійкості підприємства не відповідають нормальному значенню і свідчать

про нестійкий фінансовий стан підприємства. Тобто підприємству необхідно застосувати заходи щодо покращення фінансового стану та шукати додаткові джерела фінансування.

Аналіз ліквідності балансу здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» допомогою табл. 2.16.

З табл. 2.16 видно, що баланс підприємства в звітному році не є абсолютно ліквідним.

Таблиця 2.16 – Розрахунок абсолютних показників для аналіз ліквідності балансу звітнього року*

Показники активу балансу	Сума, тис.грн.		Показники пасиву балансу	Сума, тис.грн.		Платіжний результат, тис.грн.	
	на початок року	на кінець року		на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року
A_1 – Найбільш ліквідні активи (1160+1165)	9	131,9	P_1 – Найбільш термінові зобов'язання (1605+1615÷1660++1690+1700)	5,3	144,6	3,7	-12,7
A_2 – Активи, які можна реалізувати швидко (1120÷1155+1190)	0	29,6	P_2 – Короткострокові пасиви (1600+1610)	0	0	0	29,6
A_3 – Активи, які можна реалізувати повільно (1100+1110+1170+ +1200)	x	x	P_3 – Довгострокові пасиви (1500÷1520)	x	x	x	x
A_4 – Активи, реалізація яких пов'язана з труднощами (1095)	x	x	P_4 – Постійні пасиви (1495+1665 +1525+1526)	3,7	16,9	-3,7	-16,9
<i>Баланс</i>	9	161,5	<i>Баланс</i>	9	161,5	x	x

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

Таблиця 2.17 – Аналіз ліквідності підприємства за відносними показниками *

Коефіцієнти ліквідності підприємства	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Норма	Розрахункові значення			Відхилення
			На початок попереднього року	На кінець попереднього року	На кінець звітного року	
а	б	в	1	2	3	3-2

Продовження табл.2.17						
1. Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1195+1200	= 2,0	1.7	0.17	1.12	-0,58
	1695					
2. Коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності	1195+1200- -1100-1110/ 1695	1,0	1.7	0.17	1.12	-0,58
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1160+1165	> 0,2 [0,25... 0,35]	1.7	0.16	0.91	-0,79

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

З табл. 2.17 видно, що всі коефіцієнти не в межах норми. Це свідчить про не змогу підприємства покрити свої термінові зобов'язання.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства здійснюють за допомогою даних форм № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.18.

Таблиця 2.18– Аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства*

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1. Фінансовий результат від реалізації продукції	2000-2050- 2130-2150	15,1	14,92	125,2	100	110,1	В 7 р
2. Фінансовий результат від іншої операційної діяльності	2120-2180	909,4	898,62	1092	872,2	182,6	20,08
6. Фінансовий результат до оподаткування	2290 (2295)	15,1	100	125,2	100	110,1	В 7 р

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

З табл. 2.18 видно, що фінансовий результат до оподаткування збільшився на 24 тис. грн або 23,72% Це відбулось за рахунок зменшення прибутку від реалізації продукції на 236,5 т. грн або 16,27% та збільшення прибутку від іншої операційної діяльності на 260,5 тис. грн або 19,26%

Аналіз формування та динаміки фінансового результату від основної операційної діяльності (реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)) проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.19.

Таблиця 2.19 – Аналіз формування та динаміки фінансових результатів підприємства від основної операційної діяльності *

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	2021, тис. грн.	2023, тис. грн.	Відхилення	
				тис. грн.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	924,5	1217,2	292,7	31,66
2. Собівартість реалізованої продукції	2050	909,4	1092	182,6	20,07
3. Адміністративні витрати	2130	x	x		
4. Витрати на збут	2150	x	x		
5. Фінансовий результат від основної операційної діяльності	2000-2050-2130-2150	15,1	125,2	110,1	В 7 р

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

З табл. 2.19 видно, що фінансовий результат від основної операційної діяльності в звітному році порівняно з попереднім роком зменшився на 236,5 т. грн або 16,27%. Це відбулось за рахунок зменшення чистого доходу від реалізації продукції.

Аналіз формування чистого прибутку підприємства проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.20.

Таблиця 2.20 - Аналіз формування чистого прибутку*

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	2021	2023	Відхилення	
				абс.	%
1. Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	2290 (2295)	101,2	125,2	24	23,72
2. Витрати (дохід) з податку на прибуток, тис.грн.	2300	x	x		
3. Чистий прибуток, тис.грн.	2290 (2295)– –2300	101,2	125,2	24	23,72

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

З табл. 2.20 видно, що сума чистого прибутку підприємства в звітному році порівняно з попереднім збільшилась на 24 тис. грн або на 23,72%.

Аналіз рентабельності виробництва здійснюють за даними форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та № 2«Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.21.

Таблиця 2.21 - Аналіз рентабельності виробництва*

Показники	Алгоритм розрахунку	2021	2023	Абс. відхил.
1. Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	форма№2 р.2290 (2295)	101,2	125,2	24
2. Середня річна вартість основних засобів, тис.грн.	форма№1 р.1011*	10,7	10,7	0
3. Середня річна вартість оборотних коштів, тис.грн.	форма№1 р.1195*	87,65	91,9	4,25
4. Загальна величина виробничих фондів підприємства, тис. грн..	р. 2 + р. 3	98,35	102,6	4,25
5. Рентабельність виробництва, %	р.1: р.4·100%	102,9	122,03	19,13

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

З табл. 2.21 видно, що в звітному році порівняно з попереднім рентабельність виробництва зменшилась на 19,13% пункти. На це вплинули наступні фактори:

- збільшення прибутку до оподаткування на 24 тис. грн здійснило позитивний вплив і збільшило позитивне значення рентабельності виробництва на 59,37% пункти

$$\Delta R = (125,2 / (10,7 + 87,65)) * 100 - 83,77 = 43,53 - 102,9 = 59,37\text{п.}$$

- збільшення середньої річної вартості основних засобів на 4,25 тис. грн здійснило позитивний вплив та призвело до збільшення рентабельності виробництва на 40,24% пункти;

$$\Delta R = (125,2 / (10,7 + 87,65)) * 100 - 43,53 = 83,77 - 43,53 = 40,24\text{п.}$$

- зменшення середньої річної вартості оборотних коштів на 4,25 грн здійснило негативний вплив та призвело до зменшення рентабельності виробництва на 2,56% пункти;

$$\Delta R = (125,2 / (10,7 + 91,9)) * 100 - 83,77 = 122,03 - 83,77 = 38,26\text{п.}$$

$$\text{Загальний вплив факторів: } -59,37 + 40,24 + 38,26 = 19,13$$

Аналіз ймовірності банкрутства підприємства - за допомогою даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за двох факторною моделлю Альтмана здійснюється за допомогою формули 1.

$$Z = -0.3877 - 1.0736 \cdot K_{\text{пл}} + 0.579 \cdot \frac{\text{ПК}}{\text{П}} \quad (1)$$

де Z – показник ймовірності банкрутства

$K_{\text{пл}}$ – коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)

ПК – позиковий капітал (ф. №1, 1595+1695+1700)

П – сума пасивів (ф. №1, р. 1900)

Якщо $Z > 0$, констатується високий рівень банкрутства, при $Z < 0$ – низький.

$$Z_{\text{попер.р.}} = -0.3877 - 1.0736 \cdot 0,17 + 0.579 \cdot (61,4/166,3) = -0,36$$

$$Z_{звітн.} = -0.3877 - 1.0736 \cdot 1,12 + 0579 \cdot (144,6/161,5) = -1,07$$

Згідно розрахунків в попередньому році, показник $Z < 0$, що вказує на низький рівень банкрутства. В звітному році, показник збільшився, але залишається менше нуля, що знов вказує на низький рівень банкрутства.

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за моделлю Спрінгейта здійснюється за допомогою формули 2 (табл. 2.25).

$$Z = 1,03A + 3,07B + 0,66C + 0,4D, \text{ де} \quad (2)$$

Цільові показники	Порядок розрахунку Робочий капітал	Алгоритм розрахунку
A	$\frac{\text{Загальна вартість активів}}{\text{Робочий капітал}}$;	$\frac{\text{р. 1195} + \text{1200 ф.№1}}{\text{р. 1300 ф.№1}}$
B	$\frac{\text{Прибуток до сплати податків та відсотків}}{\text{Загальна вартість активів}}$;	$\frac{\text{р.2290 (2295) ф.№2}}{\text{р. 1300 ф.№1}}$
C	$\frac{\text{Прибуток до сплати податків}}{\text{Короткострокова заборгованість}}$;	$\frac{\text{р.2290 (2295) ф.№2}}{\text{р. 1695 ф.№1}}$
D	$\frac{\text{Обсяг продажу}}{\text{Загальна вартість активів}}$	$\frac{\text{р.2000 ф.№2}}{\text{р. 1300 ф.№1}}$

Таблиця 2.25 – Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за моделлю Спрінгейта*

Цільові показники	Алгоритм розрахунку	Попередній рік	Звітний рік
A	р. 1195 ф.№1	1	1
	р. 1300 ф.№1		
B	р.2290 (2295) ф.№2	1,68	0,78
	р. 1300 ф.№1		
C	р.2290 (2295) ф.№2	2,85	0,87
	р. 1695 ф.№1		
D	р.2000 ф.№2	102,72	7,54
	р. 1300 ф.№1		
Z		49,15	7

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

За допомогою формули (2) необхідно визначити рівень Z-показника в звітному та попередньому роках, порівняти його зі значенням єдиної критичної точки (значення єдиної критичної точки відповідає значенню Z-показника у 0,862: отже, підприємство із достовірністю 92 % може бути віднесено до категорії потенційних банк-

рутів, якщо розрахункове значення Z-показника для нього менше за 0,862)та оцінити тенденцію її зміни в звітному році порівняно з попереднім.

За результатами оцінки ймовірності банкрутства підприємства за моделлю Спінгейта, наведеному в табл. 2.25 видно, що в попередньому році показник $Z > 0,862$, що свідчить про низьку ймовірність банкрутства підприємства. У звітному році ситуація погіршилась, показник $Z < 0,862$ що свідчить про ймовірність банкрутства підприємства.

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за системою показників Бівера здійснюється за даними форм №1 «Баланс» та № 2«Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл..2.26.

Таблиця 2.26 – Система показників Бівера*

Показники	Алгоритм розрахунку	2021	2023	Рекомендовані значення показників		
				Група I – стійкий фінансовий стан	Група II – за 5 років до банкрутства	Група III – за рік до банкрутства
1.Коефіцієнт Бівера	$\frac{p.(2350+2515) \text{ ф. №2}}{p.(1595+1695+1700) \text{ ф.№1}}$	2,85	0,87	0,4 – 0,45	0,17	-0,15
2. Коефіцієнт поточної ліквідності	<u>см. табл.. 2.17</u>	1,7	1,12	$\leq 3,2$	$\leq 2,0$	$\leq 1,0$
3. Рентабельність капіталу за чистим прибутком	<u>см. табл.. 2.11</u>	17,23	136,24	6-8	4	-22
4. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$\frac{(1595+1695+1700) \text{ ф.№1}}{p. 1900 \text{ ф.№1}}$	0,59	0,9	$\leq 0,37$	$\leq 0,50$	$\leq 0,80$
1. Коефіцієнт покриття активів власним оборотним капіталом		0,41	0,1	0,4	$\leq 0,30$	$= 0,06$

*розраховано автором на підставі даних фінансової звітності підприємства [54;55] відповідно до методики [27]

Оцінка банкрутства підприємства за системою Бівера (табл. 2.26) свідчить, що як в попередньому так і в звітному році за всіма показниками окрім коефіцієнта покриття активів, підприємство можна віднести до II групи – рік до банкрутства, а за коефіцієнтом покриття до II групи, тобто з урахуванням значень всіх показників підприємство можна віднести до III групи.

Висновки до другого розділу

1. Фінансовий аналіз результатів діяльності та фінансового стану підприємства проводиться за даними фінансової звітності.

2. Фінансово-економічний аналіз ТОВ «ПРОФАУДИТ» свідчить, що чистий дохід (виручка) від реалізації послуг (товарів, робіт, продукції) в 2023 р. в порівнянні з 2021р. збільшився на 292,7 т. грн або 31,66%. Фінансовий результат до оподаткування збільшився на 110 тис. грн або в 7 разів.

Середня річна вартість основних засобів не змінювались впродовж звітнього періоду. Середня річна вартість оборотних коштів збільшилась на 4,25 тис. грн або 4,84% що має позитивний вплив на фінансовий стан.

3. Середня річна сума дебіторської заборгованості зменшилась на 1,9 тис. грн або 10,7%, а величина кредиторської заборгованості навпаки збільшилась на 104,25 тис. грн або в 3 р, що має негативний вплив на фінансовий стан та платоспроможність підприємства.

4. Коефіцієнт поточної ліквідності у 2023 р. порівняно з 2021р. зменшився на 0,58%, що є менше норм (норма 2). Коефіцієнт швидкої ліквідності мав ті самі зміни – 0,58% при нормі 1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності теж зменшився на 0,79% (норма 0,2). Таким чином, можна зробити висновок, що показники ліквідності нижчі нормативних значень, що свідчить про невисокий рівень платоспроможності.

Як в 2021 році так і в 2023 році за всіма показниками окрім коефіцієнта покриття активів, підприємство можна віднести до II групи – рік до банкрутства, а за

коефіцієнтом покриття до II групи, тобто з урахуванням значень всіх показників підприємство можна віднести до III групи.

5.Наявність ознак імовірності банкрутства говорить про те що підприємство має тяжке становище.

6.Необхідно розробити заходи для стабілізації фінансового становище.

Аналіз фінансових показників дає змогу зробити висновок, що є тенденція покращення фінансового результату, що є позитивним.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ НА ПРИКЛАДІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Мета, завдання, нормативне забезпечення та основні етапи аудиторської перевірки розрахунків

Контроль в системі управління підприємством відіграє важливу роль у забезпеченні якості інформації. До форм економічного контролю відносять незалежний аудит, державний аудит та внутрішньогосподарський (управлінський) аудит.

Незалежний аудит, а саме організація і методика, в Україні регулюються Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» методики [41] та Міжнародними стандартами аудиту (Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг» [29]).

Відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», «міжнародні стандарти аудиту – це сукупність професійних стандартів, що встановлюють правила надання аудиторських послуг і розкривають питання етики та контролю якості (управління якістю), які визначені міжнародними стандартами контролю якості (управління якістю), аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, прийнятими Радою з міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості, а також Міжнародним кодексом етики, прийнятим Радою з міжнародних стандартів етики для бухгалтерів, які оприлюднені Міжнародною федерацією бухгалтерів» [41].

Для того, щоб краще зрозуміти сутність аудиту розглянемо його за різними класифікаційними групами, а саме: відповідно до нормативного забезпечення; Залежно від історичних стадій розвитку; Залежно від типу клієнтів; за об'єктами; за суб'єктами; За ініціативою здійснення; залежно від тривалості співпраці тощо.

В табл.3.1 така інформація систематизована та надана з відповідними поясненнями.

Таблиця 3.1 – Класифікація аудиту*

Ознаки	Класифікаційні групи	Пояснення
1. За рішенням АПУ відповідно до МСА (відповідно до нормативного забезпечення)	1. Завдання з надання впевненості	
	2. Супутні послуги, визначені Міжнародними стандартами супутніх послуг	
	3. Інші послуги, пов'язані з професійною діяльністю аудиторів (аудиторських фірм), визначені Законом України «Про аудиторську діяльність»	
	4. Організаційне та методичне забезпечення аудиту	
2. Залежно від історичних стадій розвитку	1. Підтверджуючий аудит	перевірка і підтвердження достовірності бухгалтерських документів і звітності
	2. Системно-орієнтований аудит	при ефективній системі внутрішнього контролю ймовірність помилок незначна, і необхідність у надто детальній перевірці відпадає
	3. Ризикоорієнтований	концентрація аудиторської роботи у сферах із вищим можливим ризиком, що значно спрощує аудит у сферах із низьким ризиком
3. Залежно від типу клієнтів	1. Загальний аудит	аудит підприємств та їх об'єднань незалежно від організаційно-правових форм та видів власності, організацій та установ
	2. Банківський аудит	
	3. Страховий аудит	
	4. Аудит бірж та інвестиційних інститутів	
4. За об'єктами	1. Аудит фінансової звітності	виконується для визначення того, чи узгоджена зведена фінансова звітність із певними критеріями
	2. Операційний аудит	це перевірка процедур і методів функціонування системи з метою оцінки продуктивності й ефективності
	3. Погоджений аудит або аудит на відповідність	має на меті визначити, чи дотримуються в господарській системі тих специфічних процедур або правил, які приписані персоналу адміністрацією
5. За суб'єктами	1. Внутрішній	спрямований на надання допомоги менеджерам у здійсненні ними контрольних функцій
	2. Зовнішній	служить інтересам як клієнта, так і сторонніх груп
6. За ініціативою здійснення	1. Добровільний	проводиться з ініціативи клієнта
	2. Обов'язковий	регламентується діючим законодавством
7. Залежно від тривалості співпраці: клієнт-аудит	1. Первинний	проводиться аудиторською фірмою (аудитором) вперше для даного клієнта
	2. Повторний	здійснюється аудиторською фірмою (аудитором) повторно або регулярно

*Систематизовано за даними [4; 5; 34; 57]

Метою аудиту розрахунків з покупцями та замовниками є встановлення законності, достовірності і доцільності здійснення розрахунків з покупцями та замовниками підприємства і правильності їх відображення в обліку.

Завданнями проведення аудиту розрахунків з покупцями та замовниками є:

- перевірка правильності визначення дебіторської заборгованості на початок періоду, звірка дебіторської заборгованості, перевірка правильності оформлення первинних документів з покупцями та замовниками,
- перевірка правильності оформлення довіреностей при розрахунках з покупцями та замовниками,
- перевірка заліку заборгованості, а саме відповідність сум авансів отриманих сумам відвантаженої готової продукції покупцям,
- перевірка сум відвантаженої готової продукції покупцям сумам отриманої оплати,
- перевірка правильності класифікації дебіторської заборгованості, перевірка правильності виникнення та погашення дебіторської заборгованості,
- перевірка правильності нарахування та списання резерву сумнівних боргів,
- перевірка правильності кореспонденції рахунків,
- перевірка правильності визначення залишку дебіторської заборгованості на кінець періоду. Анкету перевірки розрахунків з покупцями та замовниками.

Оскільки кожна аудиторська перевірка обмежена в часі, аудитору завжди важливо чітко визначити її мету, безпомилково вибрати об'єкти, що будуть досліджуватися, грамотно спланувати свої дії, застосувати ефективні аудиторські процедури і зібрати необхідні докази для формування об'єктивного висновку. Для успішної реалізації мети конкретної аудиторської перевірки необхідно щоб послідовно виконувались основні етапи проведення аудиту.

Аналіз економічної літератури не дозволяє зробити однозначний висновок про основні етапи технології аудиту. Виділяють наступні етапи аудиту, як показано в таблиці 3.2.: підготовчий, оцінка системи внутрішнього аудиту, проведення документальної перевірки; узагальнення результатів.

Мета аудиту розрахунків з покупцями та замовниками- підтвердити достовірність фінансової інформації щодо стану розрахунків у фінансовій звітності (балансі) підприємства на певну дату.

Таблиця 3.2 – Основні етапи аудиторської перевірки*

Номер етапу аудиту	Назва етапу	Зміст етапу
2-ий етап	- початкова (підготовча) стадія аудиторської перевірки	передбачає планування перевірки, аналітичний огляд звітності підприємства, попередню оцінку суттєвості та аудиторського ризику;
1-ий етап	- оцінка системи внутрішнього контролю	включає оцінку ризику неефективності системи контролю, документування даних про дану систему, визначення аудиторських процедур перевірки системи контролю; укладання Загального плану аудиторської перевірки
3-ий етап	- проведення вибіркового аудиту	заключається в тестуванні системи внутрішнього контролю з перевіркою по якісним ознакам, аудиторську перевірку оборотів і сальдо по рахункам з вибіркою по кількісним ознакам
4-ий етап	- завершення аудиторської перевірки, узагальнення результатів	на даному етапі здійснюється формування аудиторського висновку та представлення його клієнту

*Складено за даними [17; 34]

Аудиторська перевірка формується у відповідній послідовності: від загального до конкретного або від конкретного до загального. Найчастіше застосовується підхід від загального до детального (конкретного). Кожен аудитор самостійно вибирає послідовність своєї роботи залежно від особливостей діяльності й умов договору.

Класифікація «аудиторських процедур»:

1. Розуміння бізнесу, його організації;
2. Вивчення і аналіз інформації про діяльність підприємства в цілому;
3. Вивчення форм і методів обліку, оцінювання впливу законодавчих змін на стан обліково-аналітичного процесу;
4. Вивчення стану об'єкта в натуральному і вартісному вираженні;
5. Контроль процесу відображення деяких операцій в обліку (первинні документи, аналітичні і синтетичні регістри, звітність);
6. Розгляд питань минулих років;
7. Огляд звітів керівництва;
8. Аналіз важливих змін в облікових процедурах;

9. Оцінка праці внутрішніх аудиторів» . [4; 5; 34; 57]

Виконання процедур аудиту дає аудиторіві впевненість у тому, що робота буде виконана в повному обсязі незалежно від розмірів підприємства та його діяльності.

Аудиторська перевірка в основному є перевіркою вибірковою, що тягне за собою ймовірність ризику достовірності аудиторської оцінки.

В табл.2.3 представлено основні ризики аудиторської перевірки.

Ризик неефективності вибіркової перевірки – це ймовірність того, що аудиторський висновок, підготовлений на засадах вибіркового дослідження, може відрізнятись від висновку, котрий було б зроблено, коли б аудитор зробив таку перевірку шляхом суцільної перевірки з використанням тих самих аналітичних процедур. В табл. 3.3 наведено різні види ризиків вибіркової перевірки.

Таблиця 3.3 – Ризики вибіркової аудиторської перевірки [17]

Напрямок перевірки	Види ризиків	Зміст ризику
Перевірка відповідності і управління підприємством	ризик недостатньої довіри	ризик того, що незважаючи на те, що результати проведеної аудитором вибіркової перевірки не підтверджують розмір ризику невідповідності управління, визначений ним, насправді розмір ризику був визначений правильно
	ризик надмірної довіри	ризик того, що результати проведеної аудитором вибіркової перевірки підтверджують визначений аудитором розмір ризику невідповідності управління підприємством, але реальне значення такого ризику значно більше
Незалежні процедури вибіркової перевірки	ризик неправомірної відмови	ризик того, що незважаючи на те, що результати вибіркової перевірки підтверджують аудиторські висновки про необхідність змін в бухгалтерському обліку, пов'язаних з внесенням виправлень помилок, насправді суттєвих перекручень фінансової звітності не існує
	ризик помилкового підтвердження	ризик того, що незважаючи на те, що результати вибіркової перевірки підтверджують аудиторські висновки про відсутність в бухгалтерському балансі і проводках суттєвих перекручень фінансової звітності, насправді такі перекручення існують

Ризик недостатньої довіри та ризик неправомірної відмови впливають на ефективність аудиту, тому що вони приводять до збільшення обсягу роботи аудитора. Ризик надмірної довіри і ризик помилкового підтвердження впливають значно більше на ефективність аудиту, тому що сприяють формуванню неправильних висновків стосовно звітності підприємства.

3.2. Знайомство з бізнесом підприємства в процесі зовнішньої аудиторської перевірки

При знайомстві із бізнесом клієнта рекомендується вивчити:

1. Загальні економічні фактори (ставки відсотків, інфляція, політика).

2. Галузь: важливі умови, що впливають на бізнес (конкуренція, сезонність, зміни в технології, несприятливі умови, основні статистичні дані, нормативно-правова база, методи фінансування та методи бухгалтерського обліку).

3. Об'єкт господарювання:

3.1. Управління і структура (організаційно-правова форма; власники та зв'язані сторони; структура капіталу; структура управління; філософія управлінського персоналу; джерела і методи фінансування; рада директорів; управлінський персонал; наявність внутрішнього аудиту).

3.2. Діяльність: продукція, ринки, постачальники, витрати, виробнича діяльність (характер діяльності (виробництво, торгівля, транспорт); місце розташування виробничих одиниць; працівники; продукція, важливі постачальники; ТМЦ; ліцензії, патенти; важливі статті витрат; активи, зобов'язання та операції в іноземній валюті; закони і нормативні акти, які впливають на діяльність; структура заборгованості).

3.3. Фінансові показники

3.4. Зовнішні фактори, які впливають на управлінський персонал в процесі підготовки фінансових звітів

3.5. Законодавство (чинне, оподаткування, вимоги до аудиторського висновку, користувачі фінансових звітів)

Тематика кваліфікаційної роботи та її практичні аспекти досліджувались на прикладі підприємства ТОВ «Профаудит», якає аудиторською компанією.

У другому розділі роботи (пп.2.1) ми вже описували основні характеристики діяльності підприємства та його техніко-економічні показники.

Підприємство ТОВ «Профаудит» здійснює всі види обліку, необхідні для за-

безпечення управлінських рішень достовірною та своєчасною інформацією про господарські операції та процеси: первинний, бухгалтерський фінансовий, статистичний, податковий, внутрішньогосподарський. Основними положеннями організації бухгалтерського обліку та облікової політики підприємства є наступні:

1. Форма організації бухгалтерського обліку – автоматизована.
2. Бухгалтерський облік ведеться директором..
3. Облік основних активів, капіталу та зобов'язань ведеться відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку.
4. Фінансова звітність укладається і подається відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» та НПСБО.
5. Показники річного річної звітності підтверджуються матеріалами інвентаризації.
6. Інвентаризаційна комісія. Терміни та обсяги інвентаризації визначаються наказом керівника.
7. Фінансова звітність за вимогами Міжнародних стандартів фінансової звітності укладається шляхом трансформації звітності, укладеної за НПСБО.
8. Організація податкового обліку на підприємстві здійснюється у відповідності з діючим законодавством [37] за допомогою окремих реєстрів податкового обліку.

Бухгалтерський облік «охоплює усю сукупність господарської та фінансової діяльності підприємства. Головною задачею бухгалтерського обліку на підприємстві являється як одержання точної та достовірної інформації про господарчі процеси в результатах діяльності підприємства, так і для використання кредиторами, податковими, фінансовими та банківськими органами та іншими зацікавленими юридичними та фізичними особами» [15].

Обов'язки бухгалтерської служби наведено у табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Функції системи бухгалтерського обліку на підприємстві*

Посада	Скорочений зміст службових обов'язків
Головний Бухгалтер – директор підприємства	Загальне керування обліком та звітністю. Організовує контроль та ревізію у підрозділах. Перевіряє та підписує первинну та річну бухгалтерську документацію. Веде облік валових витрат та валових доходів підприємства. Облік розрахунків з постачальниками послуг. Облік валютних операцій та розрахунків по податкам та платежам.
	Приймає готівкові грошові кошти і оформлює касові документи. Веде облік на рахунку 30.Приймає і видає готівку, веде касову книгу, складає реєстри депонованих сум, складає звіт по касі. Складає розрахунково-платіжні відомості на оплату праці. Складає зведені відомості обліку праці та заробітної платні.
	<ul style="list-style-type: none"> - облік, аналіз і контроль за необоротними активами, оборотними активами, власним капіталом та довгостроковими і короткостроковими обов'язками, формуванням доходів і результатів діяльності; - забезпеченням наявності первинної документації і своєчасної обробки первинних документів; - забезпечення повного відображення усіх витрат підприємства і прибутків, постійне порівняння прибутків з витратами, виявлення спільних фінансових результатів діяльності підприємства; - оформлення матеріалів, пов'язаних з нестачею і відшкодуванням втрати від нестачі, розкрадання і порчі активів підприємства

*Власне узагальнення

Бухгалтерський облік на ТОВ «Профаудит» «здійснюється на підставі нормативно – правових документів, що розробляються органами, на які покладено обов'язки регулювання у країні питань обліку і звітності. Це дає змогу підприємству вести бухгалтерський облік і складати фінансову звітність за єдиними принципами й формою і таким чином забезпечувати порівнянність облікової інформації» [15].

Бухгалтерський облік на підприємстві веде бухгалтерська служба, до якої належить: головний бухгалтер та бухгалтер, тому бухгалтерський облік здійснюється на підприємстві звітністю головного бухгалтера та його помічника.

Підприємство веде бухгалтерський, фінансовий та податковий облік за автоматизованою формою, користуючись програмою BAS бухгалтерія , та допоміжними програмами MSOffice: Excel і Word; веде статистичну звітність відповідно до чинного законодавства.

Підприємство здає скорочену форм фінансової звітності у органи статистики.

Весь цикл бухгалтерського обліку від здійснення операції до складання фінансової звітності може бути поділений на такі етапи:

1. Відображення всіх операцій у первинних документах в програмі;
2. Аналіз операції, її визнання та оцінка відповідно до вимог НП(С)БО;
3. Внесення записів за результатами переоцінки або зміни графіків лізингових платежів та внаслідок зміни валютних курсів (у розрізі валютних договорів);
4. Закриття рахунків доходів і витрат;
5. Складання оборотно-сальдового балансу;

На якість роботи облікового персоналу підприємства, в тому числі і бухгалтерії, впливають професійний рівень, психологічний клімат та стан здоров'я кожного робітника. Останнє напряму залежить від створення умов для здорового способу життя для кожного співробітника.

3.3. Перевірка достовірності облікових записів щодо розрахунків з покупцями та замовниками

Розрахунки з вітчизняними покупцями та замовниками на підприємстві здійснюються за відвантажену готову продукцію та товари, надані послуги та виконані роботи. Використовується готівкова та безготівкова форми розрахунків, а також мають місце бартерні (товарообмінні) операції та взаємозалік заборгованості.

Для обліку розрахункових операцій з вітчизняними постачальниками та підрядниками використовується рахунок 361 «Розрахунок з вітчизняними покупцями».

При відвантаженні готової продукції, товарів, наданні послуг, виконанні робіт за НП(С)БО 10 «Доходи» виникає дохід, який відображається відповідно на рахунках:

- 701 «Доходи від реалізації готової продукції»
- 702 «Доходи від реалізації товарів»
- 703 «Доходи від реалізації послуг».

Облік розрахунків з покупцями наведено у табл. 3.5 - 3.9.

Таблиця 3.5 – Облік розрахунків з покупцями готової продукції грошовими коштами (розрахунки грошовими коштами)*

Зміст операцій	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
Відвантажена готова продукція	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	703 «Доходи від реалізації послуг»
Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	703 «Доходи від реалізації послуг»	643 «Податкове зобов'язання»
Видана податкова накладна	643 «Податкове зобов'язання»	641 «Розрахунки з бюджетом»
Зарахована на поточний рахунок в національній валюті виручка від реалізації	311 «Поточні рахунки в банку в національній валюті»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»
Проведено частково розрахунок через касу	301 «Каса в національній валюті»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»

*Складено за допомогою [16; 40]

При цьому виникає заборгованість покупця за відвантажені товари, продукцію (роботи, послуги), яка відображається по дебету рахунка 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями».

Таблиця 3.6 – Облік розрахунків з покупцями товарів (взаємозалік)*

Зміст операцій	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
Надано аудиторські послуги покупцю за договором №1	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	703 «Доходи від реалізації послуг»
Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	703 «Доходи від реалізації послуг»	643 «Податкове зобов'язання»
Видана податкова накладна	643 «Податкове зобов'язання»	641 «Розрахунки з бюджетом»
Оприбутковано придбані послуги за договором №2	92 «Адміністративні витрати»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»
Нараховано податковий кредит з ПДВ	644 «Податковий кредит»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»

Продовження табл.3.6		
Отримана податкова накладна від постачальника	641 «Розрахунки з бюджетом»	644 «Податковий кредит»
Проведено взаємозалік заборгованості на підставі додаткової угоди до договору №1, №2	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»

*Складено за допомогою [16; 40]

Облік розрахунків з іноземними покупцями та замовниками

Експорт товарів (робіт, послуг) - це продаж резидентами України іноземним суб'єктам господарювання товарів (робіт, послуг) з вивозом або без вивозу цих товарів за територію України. При вивезенні товарів за межі митної території України експортер відповідно повинен:

- подати митному органу документи, що засвідчують підстави та умови вивезення товарів за межі митної території України;
- сплатити податки та збори, установлені для операцій з експорту товарів;
- дотримуватися вимог, передбачених законом.

Особливості відображення експортних операцій у бухгалтерському обліку показано в табл.3.7.

Таблиця 3.7 – Особливості відображення в обліку експортних операцій [18]

Перша подія – отримання оплати	Перша подія – відвантаження товару
1. Заборгованість, що виникла – немонетарна стаття, тому на кінець періоду і на дату погашення курсові різниці щодо неї не розраховуються	1. Заборгованість, що виникла – монетарна стаття, тому на кінець періоду і на дату погашення щодо неї розраховуються курсові різниці
2. Дохід за такою операцією визначається на дату відвантаження, але за курсом НБУ на дату отримання оплати (авансу)	2. Дохід визначається за курсом НБУ на дату нарахування доходу (тобто на дату відвантаження товару)

Для відображення коштів, що надходять на розподільний рахунок, у бухгалтерському обліку застосовується субрахунок 314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті».

Попередня оплата за зовнішньоекономічним контрактом відображається за субрахунком 681 «Розрахунки за авансами одержаними».

Митні платежі, сплачені митним органам при експорті товарів, є витратами звітного періоду та відображаються на рахунку 93 «Витрати на збут».

Бухгалтерський облік розрахунків з іноземними покупцями ведеться за допомогою субрахунку 362 «Облік розрахунків з іноземними покупцями».

Порядок обліку експортних операцій здійснюється у відповідності до типу експортної операції, а саме:

1. Продаж товарів на експорт із подальшим отриманням виручки на валютний рахунок на протязі одного місяця.
2. Продаж товарів на експорт із подальшим отриманням виручки на валютний рахунок на протязі декількох місяців.
3. Продаж товарів на експорт із отриманням передплати (авансу).

Таблиця 3.8 – Бухгалтерський облік експортних операцій*

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
1. Перерахована з поточного рахунку в національній валюті на митницю сума митних зборів (мита, митних зборів)	377	311
2. Відвантажено на експорт товар за ВМД. Відображено доход від реалізації товару на експорт за фактурною вартістю (курс НБУ на дату ВМД)	362	702
3. Нараховано митні збори і мито на підставі ВМД	93	377
4. Нараховано ПДВ на підставі ВМД за нульовою ставкою	702	643
5. Зарахована на розподільний валютний рахунок виручка від реалізації товару від іноземного покупця	314	362
6. Нараховано курсову різницю (прибуток)	362	714
7. Нараховано курсову різницю (збиток)	945	362

*Складено за допомогою [16; 40]

В табл.3.6 показано проводки, які укладаються при здійсненні експорту товарів із отриманням попередньої оплати (авансу) від покупця.

При здійсненні перерахунку дебіторської заборгованості іноземних покупців:

- збільшення курсу НБУ по відношенню до іноземної валюти призводить до прибутків у зв'язку із курсовою різницею;

- зменшення курсу НБУ по відношенню до іноземної валюти призводить до збитків у зв'язку із курсовою різницею.

Оплата за відвантажений товар (надані послуги, виконані роботи) повинна бути зарахованою на валютний рахунок українського підприємства на протязі 180 днів з дати експортної ВМД. При порушенні установлених термінів нараховуються пеня в розмірі 0,3 % від суми заборгованості в гривнях, яка виникла на кінець 180-го дня. Порядок розрахунку пені такий самий, що і при імпорті.

Таблиця 3.9 – Здійснення попередньої оплати при експорті*

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
1. Зараховано аванс від покупця за продукцію на валютний рахунок (за курсом НБУ на дату зарахування коштів на валютний рахунок)	312	681
2. Перерахована з поточного рахунку в національній валюті на митницю сума митних зборів (мита, митних зборів)	377	311
3. Відвантажено готову продукцію іноземному покупцю (за курсом НБУ на дату зарахування передплати (авансу) від покупця)	362	701
4. Нараховано митні збори і мито на підставі ВМД (за курсом НБУ на дату ВМД)	93	377
5. Відображено погашення кредиторської заборгованості перед іноземним покупцем	681	362
8. Курсова різниця	Не нараховується	

*Складено за допомогою [16; 40]

Облік розрахунків вексями

Вексельний облік посідає особливе місце в системі безготівкових розрахунків. Його основне призначення – погашення боргових зобов'язань перед постачальниками різними організаціями. Векселі як складова частина цінних паперів, що засвідчує майнові права, проведення та передача яких можлива тільки при його передачі (пред'явленні).

Вексель (в перекл. з нім. – зміна, обмін, розмін) означає письмове відображення боргового зобов'язання. Він засвідчує боргове зобов'язання векселедавця сплатити певну суму коштів після настання встановленого строку власнику векся. Оскі-

льки історія обігу векселів в Україні невелика, то вітчизняні вексельні розрахунки повністю базуються на міжнародних.

При відображенні в обліку векселів (виданих або одержаних), необхідно враховувати: вид векселів – простий, переказний; строк платежу за векселем, що обумовлює наявність (відсутність) відсотків, які нараховуються на вексельну суму; наявність (відсутність) доручення – авалю векселя.

Простий вексель (соло) – являє собою письмовий документ, що містить просте, нічим не обумовлене, письмове зобов'язання векселедавця (боржника) сплатити векселедержавцю (кредитору) зазначену грошову суму у визначений строк і обумовленому місці. Переказний вексель (тратта) – письмовий документ, який містить простий і нічим не обумовлений наказ векселедавця (платника) сплатити певну суму грошей отримувачу у визначений строк і у визначеному місці. Простий вексель виписується позичальником із зобов'язанням сплатити борг кредитору, а переказний вексель – це вимога кредитора до позичальника сплатити гроші третій особі - ремітенту.

Переказний вексель в складі трьох учасників використовують для погашення боргу однієї особи іншій.

У зв'язку із введенням національних положень по обліку та новим Планом рахунків, значно змінився порядок обліку векселів. Згідно з наказом Мінфіну України від 30.11.99 р. №290 для операцій з векселями передбачено використовувати наступні рахунки та субрахунки:

- 14 «Довгострокові фінансові інвестиції»;
- 53 «Поточні фінансові інвестиції»;
- 162 «Довгострокові векселі одержані»;
- 34 «Короткострокові векселі одержані»;
- 341 «Короткострокові векселі одержані в національній валюті»;
- 342 «Короткострокові векселі одержані в іноземній валюті»;
- 51 «Довгострокові векселі видані»;
- 514 «Довгострокові векселі видані в національній валюті»;
- 512 «Довгострокові векселі видані в іноземній валюті»;

- 621 «Короткострокові векселі видані в національній валюті»;
- 622 «Короткострокові векселі видані в іноземній валюті».

Згідно з національними положеннями бухгалтерського опіку, облік всіх операцій, які впливають на формування фінансових результатів, повинен вестись розгорнуто, тобто на рахунках класу 7 записується сума, що одержана, або така, яка підлягає одержанню при відчуженні векселя; на рахунках класу 9 записується облікова вартість в кінці звітного періоду, а на активно-пасивному, результативному, фінансовому рахунку 79 «Фінансові результати» записується сформований підсумковий результат за всіма операціями звітного періоду, в тому числі й операціями з відчуженням векселів. Для обліку доходів від операцій відчуження векселів використовуються субрахунки:

- 712 «Доходи від реалізації інших необоротних активів»;
- 719 «Інші доходи від операційної діяльності»;
- 741 «Доходи від реалізації фінансових інвестицій».

Вексельні розрахунки проводяться за рахунок казначейських векселів, що надаються за рахунок фінансування витрат з метою:

- 1) погашення кредиторської заборгованості (за згодою відповідальних кредиторів);
- 2) продажу юридичним особам – резидентам;
- 3) застави з метою забезпечення зобов'язань перед резидентами згідно із законодавством про заставу;
- 4) заліку в оплату податків до бюджету за бажанням власника векселя.

Векселедавцем та платником по казначейським векселям, що випущені за рахунок фінансування витрат з бюджету, виступає головне управління Державного казначейства, яке щомісячно публікує інформацію про умови випуску і погашення казначейських векселів.

Фінансові операції на одержання векселів по надходженню будуть: надходження від покупців векселів після акцепту, а також акцепти, які надходять від покупців.

Передачу векселів одержаних проводять для оплати зобов'язань, передачу в заставу – для одержання кредитів, передачу банку – для дисконтування, передачу банку для вимоги платежу по векселю, обмін на звільнення від сплати частини податків при настанні строків погашення, власне пред'явлення покупцю.

В обліку повинні відображатись операції по одержанню векселів. В простому векселі обов'язково повинна бути вказана дата і місце видачі, сума боргового зобов'язання, строк та місце платежу, назва кредитора, підпис позичальника-векселедавця. Окремою сумою відображаються зобов'язання по сплаті відсотків.

Щодо переказного векселя, то тут записують: назву «векселя»: зобов'язання на сплату певної суми; назва трасата (платника); зазначення терміну та місця платежу; найменування ремітента (одержувача); зазначення строку і місця платежу, дата і місце складання векселя; підпис трасанта (особи, яка видала вексель).

Всі переказані векселі обов'язково акцентуються трасатом, якщо цього не буде, то він не може мати ніяких зобов'язань по векселю, акцепт-згоди сплатити вексель. На таку оплату трасат записує на лицьовій стороні векселя «Зобов'язуюсь сплатити» чи «Вексель акцептований», ставить дату, підпис і скріплює печаткою.

Облік вексельних операцій залежить від видів цих векселів, порядку заповнення показників та їх змісту, порядку видачі та прийняття акцепту, передачі та авалю векселів. Оцінка векселя проводиться в розмірі вексельної суми, що зазначена в ньому прописом та цифрами, вона може включати відсоток за обертання векселя. Цей облік ведеться паралельно з обліком дебіторсько-кредиторської заборгованості.

Фінансові операції по відображенню обліку векселів, які одержані для погашення дебіторської заборгованості будуть (табл. 3.10).

Таблиця 3.10 – Кореспонденція рахунків при розрахунках вексями*

Зміст операцій	Кореспонденція рахунків	
	Дебет	Кредит
Списано, продано товарів	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»	702 «Дохід від реалізації товарів»
Списана облікова вартість товарів	902 «Собівартість реалізованих товарів»	281 «Товари на складах»
Нарахована сума податкових зобов'язань	702 «Дохід від реалізації товарів»	641 «Розрахунки по податках»

Продовження табл.3.10		
Отримано вексель від покупця	341 «Короткострокові векселі одержані в національній валюті»	361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»
Вексель погашено зарахуванням коштів на поточний рахунок підприємства	311 «Поточний рахунок в національній валюті»	341 «Короткострокові векселі одержані в національній валюті»
Визначено фінансовий результат	791 «Фінансовий результат від основної діяльності», 702 «Дохід від реалізації товарів», 791 «Фінансовий результат від основної діяльності»	902 «Собівартість реалізованих товарів» 791 «Фінансовий результат від основної діяльності» 441 «Нерозподілений прибуток»

*Складено за допомогою [16; 40]

3.4. Організація системи внутрішньогосподарського аудиту розрахункових операцій на підприємстві

Внутрішній контроль (аудит) є одним із основних інструментів підвищення ефективності управління підприємствами різних організаційно-правових форм і, особливо, акціонерних товариств. Серед головних елементів управління саме контроль дає реальну оцінку результатів діяльності підприємства.

Контроль розрахункових операцій «має на меті:

- забезпечення своєчасності проведення платежів в системі розрахунків;
- забезпечення правильності розрахунку суми платежів та заборгованості;
- забезпечення своєчасності відображення в системі обліку інформації про дебіторську та кредиторську заборгованість;
- поточне підтвердження реальності розміру заборгованості» [15].

Внутрішньогосподарський контроль розрахункових операцій здійснюється спеціально створеною групою внутрішнього контролю або спільними діями бухгалтерії, розрахункового та юридичного відділу, інвентаризаційної комісії.

При розрахунках з покупцями та замовниками особливу увагу приділяють дебіторській заборгованості. Своєчасне надходження грошових коштів від покупців за відвантаженою продукцією вирішує проблему неплатежів.

Послідовність проведення внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості може здійснюватися в декілька етапів (рис. 3.1).

Послідовність контролю розрахунків з покупцями та замовниками:

1. Перевірка виконання договірних зобов'язань за операціями з реалізації готової продукції, товарів, виконаних робіт та надання послуг.
2. Дослідження динаміки дебіторської заборгованості за операціями з реалізації готової продукції, товарів, виконання робіт та надання послуг.
3. Перевірка повноти та своєчасності проведення інвентаризації розрахунків з покупцями та замовниками.
4. Оцінка реальності, достовірності й документальної обґрунтованості кожної суми виникнення розрахунків.

Рис. 3.1. Послідовність проведення контролю розрахунків з покупцями та замовниками [15]

Контроль розрахунків з покупцями та замовниками доцільно розпочинати з контролю за виконанням договірних зобов'язань. Укладений між сторонами договір

є основою для проведення розрахунків. Господарський договір складається у формі єдиного документа, який підписується сторонами та скріплюється печатками. При укладанні господарського договору сторони мають чітко узгоджувати всі необхідні умови, що включають предмет, ціну та строк дії договору.

Завдання щодо проведення внутрішнього аудиту покладаються передусім на ревізійні комісії або робітників внутрішнього аудиту. Головний бухгалтер і працівники внутрішнього аудиту повинні організувати внутрішній контроль так, щоб пред'явити керівнику підприємства всі необхідні матеріали, використані для безпомилкового поточного управління підприємством і на перспективу.

Основними методами внутрішнього аудиту є фактичний та документальний. До фактичного контролю можна віднести: інвентаризацію, лабораторний аналіз, службові розслідування, експеримент, нормативна перевірка, контрольне запускання сировини у виробництво.

Документальний контроль включає: економічний аналіз, математичне моделювання, дослідження документів, зустрічну перевірку, взаємну перевірку, порівняння.

Важливим завданням внутрішнього аудиту розрахунків з покупцями і замовниками є контроль за систематичним проведенням інвентаризації розрахунків. Відповідно до Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань інвентаризація дебіторської та кредиторської заборгованості полягає у звірці документів і записів у реєстрах обліку і перевірці обґрунтованості сум, відображених на відповідних рахунках, та оформлюється актом інвентаризації.

При «проведенні інвентаризації всім покупцям та замовникам «надсилаються виписки з аналітичних рахунків про їх заборгованість для підтвердження реальності цієї заборгованості. Обов'язковим є проведення інвентаризації один раз на рік перед складанням річної фінансової звітності, однак для своєчасного виявлення сумнівної заборгованості та вжиття заходів щодо її стягнення, доцільним є проведення інвентаризації розрахунків за товарними операціями щоквартально» [26].

При здійсненні внутрішнього аудиту розрахунків необхідно дослідити достовірність та реальність кожної суми заборгованості.

При перевірці розрахунків з рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» слід уточнити правильність ведення аналітичного обліку розрахунків і повноту відображення всіх проведених операцій щодо розрахунків з покупцями й замовниками. На рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» ведеться узагальненим інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселями.

Управлінський, аналітичний облік розрахунків з покупцями замовниками ведеться за кожним покупцем та замовникові кожним пред'явленим до оплати рахунком. Основними джерелами інформації для контролю розрахункових відносин за товарними операціями слугують первинні документи з обліку розрахунків з покупцями та замовниками. Порядок та форми розрахунків між постачальником та покупцем визначаються в господарських договорах, а для обліку експертних угод – у договорі поставки. На суму оплати за відвантажену продукцію підприємство надає покупцю (замовнику) розрахункові документи. Нам слід ретельно перевірити повноту і своєчасність розрахунків покупців за придбану ними продукцію. Для цього проводиться інвентаризація розрахунків, надсилаються копії карток аналітичного обліку (контокорентні виписки) при розрахунок з іногородніми покупцями (організації-кредитори висилають організаціям-дебіторам). Підприємство-дебітор повертає картку протягом 10 днів з дня одержання.

Особливо детально під час контролю перевіряють реальність і достовірність кожної суми виникнення розрахунків та підтвердження їх документальної обґрунтованості. Для цього необхідно перевірити, в якому стані знаходиться аналітичний облік цих розрахунків та відповідність його даним первинних документів, а саме накладними та актами виконаних робіт. Це пояснюється тим, що організація розрахунків із покупцями та замовниками багато в чому залежить від стану їх обліку і документального забезпечення. Несвоєчасне виявлення помилок у розрахункових документах в окремих випадках призводить до виникнення спірної заборгованості, порушення термінів пред'явлення за нею претензій.

Стосовно сумнівних боргів то на них потрібно створювати резерв. Відповідно до НП(С)БО 10 «Дебітори», «величина резерву сумнівних боргів визначається виходячи з платоспроможності окремих дебіторів або на основі класифікації дебіторської заборгованості. Така класифікація передбачає групування дебіторської заборгованості за строками її непогашення із встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи, який зростає із збільшенням строків простроченості дебіторської заборгованості. Відділу контролю важливо перевірити, як було проведено розрахунок цього коефіцієнта і визначено суму резерву» [32].

У всіх випадках під час ревізії розрахунків обов'язково перевіряється дотримання типової кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку, що дозволяє виявити помилки у відображенні розрахункових операцій в обліку.

З метою забезпечення ефективності системи внутрішнього контролю проводять її тестування. Приклад тесту внутрішнього контролю розрахунків з покупцями та замовниками наведено в додатку Б.

Контроль за дебіторською заборгованістю представляє собою частину загальної політики контролю підприємства, направленої на розширення обсягу реалізації продукції і полягає в оптимізації загального розміру цієї заборгованості і забезпеченні своєчасного її повернення.

Об'єктами контролю є стан розрахункових взаємовідносин, що виникають в процесі звичайної та надзвичайної діяльності (тобто розрахунки з постачальниками, покупцями, різними дебіторами, підзвітними особами тощо).

Джерелами інформації при контролі за дебіторською заборгованістю є:

- нормативні документи по аудиту,
- річна та квартальна звітність,
- головна книга, касова книга, регістри синтетичного та аналітичного обліку,
- первинні документи за період.

Завдання, що стоять перед ревізором при здійсненні внутрішнього контролю (аудиту) за дебіторською заборгованістю наступні:

- оцінювати систему контролю за дебіторською заборгованістю, для чого необхідно визначити сильні та слабкі сторони контролю, що впливають на проведення щорічних ревізійний процес процедур;

- виявити дані, які можна використовувати при щорічних перевірках;
- скласти програму та методику проведення контролю дебіторської заборгованості;
- здійснити ревізію дебіторської заборгованості;
- скласти висновки, за даними ревізії та розробити рекомендації.

Методи контролю, які застосовуються при контролі за дебіторською заборгованістю:

- нормативно-правове регулювання, тобто визначення законності заборгованості, правомірності господарських операцій, в результаті яких вона виникла;
- методи документального контролю, перевірка документального підтвердження сум заборгованості, перевірка реєстрів синтетичного та аналітичного обліку у співставленні з даними первинних документів, розрахунково-обчислювальні перевірки та ін.;
- методи фактичного контролю, тобто інвентаризація дебіторської заборгованості.

На першому етапі проводиться розрахунок гранично допустимої величини дебіторської заборгованості, тобто такої величини дебіторської заборгованості, яка не веде до погіршення фінансового стану підприємства. Обов'язковій ревізії підлягають всі розрахункові документи, які відносяться до дебіторської заборгованості, яка перевищує гранично допустимий рівень.

На другому етапі контролю за дебіторською заборгованістю проводиться її аналіз за видами заборгованості, строками виникнення, величиною та дебіторами. Під час проведення аналізу визначаються такі показники: рівень дебіторської заборгованості і його динаміка за періоди, середній період інкасації дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, тривалість одного обороту дебіторської заборгованості в днях, коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості, середній вік простроченої, сумнівної та безнадійної дебіторської забор-

гованості, коефіцієнт погашення дебіторської заборгованості, величина ефекту або коефіцієнт ефективності від вкладення оборотного капіталу в дебіторську заборгованість.

Наступним етапом є визначення оптимального розміру дебіторської заборгованості підприємства та вжиття заходів щодо наближення поточного розміру дебіторської заборгованості до оптимального. Рівень дебіторської заборгованості буде вважатися таким, що наближається до оптимального, якщо операційний прибуток від інвестування коштів у дебіторську заборгованість буде перевищувати витрати і втрати від такого інвестування.

Таким чином, з метою оцінки стану дебіторської заборгованості слід проводити контроль в розрізі розміру заборгованості окремих дебіторів за термінами виникнення боргів.

3.5. Аудиторські докази, робочі документи аудитора та оформлення результатів аудиторської перевірки

Аудиторські докази – це інформація, яку використовує аудитор для формулювання висновків, на яких ґрунтується аудиторська думка; включає інформацію облікових зависей та іншу інформацію.

Таблиця 3.11 – Класифікація аудиторських доказів [17]

Класифікаційна ознака	Види аудиторських доказів		
За правилами подачі інформації, передбачених законодавством	- Прямі – це докази, які підтверджуються первинними документами та обліковими регістрами. Наприклад, факт нестачі матеріалів, підтверджений інвентаризаційними описами. - Непрямі – це свідчення, що не мають безпосереднього відношення до фактів зданого питання		
В залежності від джерела інформації	- Внутрішні – інформація, одержана від клієнта; зовнішні – інформація, одержана від третіх осіб; змішані (комбіновані) – це докази, отримані від клієнта і підтвержені зовнішніми джерелами - Зовнішні - Змішані (комбіновані)		
За переконливістю	- Релевантні – це докази, котрі мають цінність для вирішення завдання - Нерелевантні		
За функціональним значенням	- Предметні - Допоміжні	За метою	- Захищаючі - Спростовуючі
За роллю дослідних даних	- Емпіричні - Математичні	За способом закріплення	- Особисті - Речові

На переконливість аудиторських доказів впливають *три основні фактори*: достовірність, достатність та своєчасність.

Згідно із «Міжнародною концептуальною основою з надання впевненості» **достатність** – це критерій кількості доказів. **Відповідність** – це оцінка якості доказів, тобто їх доречності та достовірності. На потрібну кількість доказів впливає ризик суттєвого перекручення інформації з предмету (чим більший ризик, тим більше необхідно доказів) та якість таких доказів (чим вища якість, тим менш необхідно доказів) Таким чином достатність та відповідність доказів взаємозалежні. Однак просте отримання більшої кількості інформації не компенсує її низьку якість.

Можна зробити наступні узагальнення щодо надійності доказів, пам'ятаючи при тому, що можуть існувати винятки:

- докази більш надійні, коли вони отримані з незалежних джерел що є зовнішніми у відношенні до підприємства;

- докази, які генеруються внутрішньо, більш надійні чим відповідні аспекти внутрішнього контролю ефективні;

- докази, отримані безпосередньо практиком (наприклад, спостереженням за роботою системи контролю), більш надійні, ніж докази, отримані опосередковано або гіпотетично (запит щодо застосування системи контролю);

- докази більш надійні, коли вони існують у документальному вигляді – на папері, в електронному або іншому вигляді (письмовий протокол засідання більш надійний, ніж наступний усний переказ того, що обговорювалось);

- докази, отримані у вигляді оригінальних документів, більш надійні, ніж докази, отримані у вигляді фотокопій або факсимільних копій.

Аудитор отримує більше впевненості від несуперечливих доказів, які були отримані з різних джерел або мають різну природу, ніж від окремих доказів, які розглядаються індивідуально.

Аудитор розглядає зв'язок між витратами на отримання доказів з корисністю отриманої інформації. Складність і витрати самі по собі не є достатньою підставою для відмови від процедури збирання доказу, яка не має альтернативи. Аудитор

використовує професійне судження та професійний скептицизм під час оцінки кількості та якості доказів під час підготовки висновку з надання впевненості.

Термін «**документація**» означає матеріали (робочі документи), підготовлені аудитором (і для аудитора), або одержані ним у зв'язку з проведенням аудиторської перевірки та зберігаються в нього.

Робочі документи можуть бути у формі даних на папері, на плівці, на електронних або інших носіях.

Робочі документи: допомагають планувати і проводити аудиторську перевірку; допомагають здійснювати нагляд і перевірку аудиторської роботи; містять аудиторські докази на підтримку думки аудитора.

Основною метою підготовки робочих документів є підтвердження того, що аудит був проведений відповідно до прийнятих принципів аудиту.

Функції робочих документів:

- Обґрунтовує твердження в аудиторському висновку та свідчить про відповідність зроблених процедур аудиту нормативам.
- Полегшує процес керування, нагляду та контролю за якістю аудиту.
- Сприяє виробленню методологічного підходу до процесу перевірки.
- Допомагає аудиторіві в роботі.

Таблиця 3.12 – Класифікація робочих документів аудитора [17]

Ознаки класифікації	Класифікаційні групи документів	
1. За часом ведення та використання	1. Довгострокові	2. Нетривалого використання
2. За способом і джерелами отримання	1. Від третіх осіб 2. Від підприємства-клієнта	3. Складені аудитором
3. За характером інформації	1. Правового характеру 2. Про керівництво і персонал 3. Про структуру і організацію 4. Про економічну основу діяльності 5. Про систему внутрішнього контролю 6. Про систему бухгалтерського обліку	7. Організаційно-функціональні документи аудитора 8. Документи оцінки ризику аудиту 9. Аудиторські документи по перевірці окремих статей і показників 10. Кореспонденція аудитора 11. Підсумкові
4. За призначенням	1. Оглядові 2. Інформативні 3. Перевірочні 4. Підтверджуючі	5. Розрахункові 6. Порівняльні 7. Аналітичні

Продовження табл.3.12		
5. За ступенем стандартизації	1. Стандартизовані	2. Довільної форми
6. За формою подання	1. Графічні 2. Табличні	3. Текстові 4. Комбіновані
7. За технікою складання	1. Ручні	2. На машинних носіях

До документів аудитора відносяться:

- документи з планування аудиту (загальний план, програма аудиту (додаток А));
- тести контролю;
- копії документів підприємства;
- нормативна література;
- результуючі документи (звіт аудитора, аудиторський висновок (додаток Б) тощо.

Висновки до третього розділу

1.Незалежний аудит достовірності фінансової інформації щодо стану розрахунків з покупцями та замовниками – важливий напрямок в системі оперативного контролю підприємства. Організація, методика, порядок проведення та узагальнення результатів аудиторської перевірки нормовані та регулюються чинним законодавством. Внутрішній аудит регулюється внутрішніми документами підприємства (наказами, положеннями та інструкціями).

2.Знайомство з бізнесом та документально-звітним забезпеченням підприємства дозволило зробити висновок про стан облікової системи ТОВ «Профаудит».. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві ТОВ «Профаудит» ведеться відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та облікової політики підприємства.

3.Облік розрахунків з покупцями та замовниками за відвантаженою продукцією, виконані роботи та надані послуги на підприємстві ведеться за допомогою рахунка

36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» з використанням субрахунків 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» та 362 «Розрахунки з іноземними покупцями». Для обліку авансів, отриманих від покупців та замовників, використовується субрахунок 681 «Розрахунки за авансами одержаними». Резерв сумнівних боргів не створюється. Розрахунки з покупцями та замовниками на підприємстві ведуться у грошовій формі, а також використовуються інші форми розрахунків.

4.ТОВ «Профаудит» є аудиторською компанією, яка дотримується вимог Контролю якості аудиторських послуг. За результатами оглядової перевірки організації та методики стану розрахунків з покупцями та замовниками за 2023 рік зроблено умовно-позитивний висновок.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В даній кваліфікаційній роботі були розглянуті теоретичні положення (термінологія, сутність, класифікації тощо) та законодавча база організації і методики обліку та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками; стан бухгалтерського та податкового обліку на підприємстві; був проведений аналіз фінансового стану підприємства, досліджено практичні аспекти проведення аудиту.

В процесі роботи було досліджено відповідності організації обліку на підприємстві вимогам діючого законодавства.

В цілому всі завдання, які були поставлені на початку дослідження виконано.

За результатами огляду літературних джерел на нормативно-правових та методичних джерел зроблено наступні висновки:

1.Фінансовий стан господарюючого суб'єкта (підприємства, організації, установи) та його платоспроможність залежить від стану розрахунків з різними контрагентами, включаючи покупців і замовників. Забезпечення своєчасності розрахунків неможливе за відсутності якісної та ефективної системи обліку та аудиту (незалежного та внутрішньогосподарського).

2.Основну увагу у науковій сфері та у практичній діяльності слід приділяти проблемам оцінки дебіторської заборгованості та створенню резервів сумнівних боргів, вибору найбільш ефективної форми розрахунків.

3.Організація синтетичного та аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками має здійснюватися відповідно до норм чинного законодавства.

3.Цифровізація фінансово-економічних процесів робить актуальним застосування цифрових технологій як безпосередньо в системі розрахунків в частині застосування нових електронних форм розрахунків, так і у системах бухгалтерського обліку та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками.

4.Підприємству слід обрати ефективне програмне забезпечення із тих, що дозволені на території України.

5.Підприємство, на базі якого досліджувалась обрана тематика, є малим підприємством. Проведений аналіз фінансових показників вказує на погіршення фінан-

сового стану та високу ймовірність банкрутства, що є типовим для бізнес-структур в умовах воєнного стану.

6. Незалежний аудит достовірності фінансової інформації щодо стану розрахунків з покупцями та замовниками – важливий напрямок в системі оперативного контролю підприємства. Організація, методика, порядок проведення та узагальнення результатів аудиторської перевірки нормовані та регулюються чинним законодавством. Внутрішній аудит регулюється внутрішніми документами підприємства (наказами, положеннями та інструкціями).

7. Знайомство з бізнесом та документально-звітним забезпеченням підприємства дозволило зробити висновок про стан облікової системи ТОВ «Проф аудит». Організація бухгалтерського обліку на підприємстві ТОВ «Проф аудит» ведеться відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та облікової політики підприємства.

8. Облік розрахунків з покупцями та замовниками за відвантаженою продукцією, виконані роботи та надані послуги на підприємстві ведеться за допомогою рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» з використанням субрахунків 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» та 362 «Розрахунки з іноземними покупцями». Для обліку авансів, отриманих від покупців та замовників, використовується субрахунок 681 «Розрахунки за авансами одержаними». Резерв сумнівних боргів не створюється. Розрахунки з покупцями та замовниками на підприємстві ведуться у грошовій формі, а також використовуються інші форми розрахунків.

9. ТОВ «Проф аудит» є аудиторською компанією, яка дотримується вимог Контролю якості аудиторських послуг. За результатами оглядової перевірки організації та методики стану розрахунків з покупцями та замовниками за 2023 рік зроблено умовно-позитивний висновок.

Безумовно, обліково-аналітичне забезпечення аудиту розрахунків вимагає вдосконалення в частині формування облікової політики розрахунків, автоматизації обліку та аудиту, застосування нових електронних видів розрахунків, запровадження електронного документообігу та зростання якості роботи облікового персоналу.

Також виявлено деякі проблеми організації обліку на підприємстві, а саме:

- відсутність аналітичного обліку за термінами погашення заборгованості;
- слабка система контролю за своєчасністю повернення заборгованості;
- відсутність облікової політики щодо резервів сумнівних боргів тощо.

Пропонуємо:

1) Розширити можливості застосування цифрових технологій в системі бухгалтерського обліку підприємства. Так, рекомендуємо підприємству встановити програмне забезпечення із лінійки BAS, а саме «BAS. Малий бізнес», який є спеціалізованою конфігурацією для малих підприємств та враховує специфіку їх обліку та оподаткування.

2. Застосування професійних програмних продуктів для проведення аудиторських перевірок. Організація і проведення внутрішніх та зовнішніх перевірок у світовій практиці виконуються за допомогою комп'ютерної техніки. Впровадження обчислювальної техніки в процес контролю дає змогу значно скорочувати його трудомісткість і створює нові можливості в організації і методиці проведення контролю (аудиту). Під час аудиторського контролю з використанням обчислювальної техніки враховуються такі фактори:

- а) рівень автоматизації завдань бухгалтерського обліку;
- б) наявність методики проведення аналізу на підприємстві;
- в) доступність облікових даних;
- г) складність існуючої автоматизованої системи обліку, контролю та аналізу.

3. Підвищення рівня економічних знань та ділової кваліфікації працівників обліку, оскільки в сучасних умовах правильно і раціонально організувати облікові роботи в господарстві можуть тільки спеціалісти, які знають як методологію і техніку обліку, так і економіку виробництва. Бухгалтери повинні володіти певним рівнем знань в галузі планування, фінансування, кредитування, економічного аналізу, права, ефективно використовувати сучасні засоби обчислювальної техніки для опрацювання обліково-економічної інформації. Тому пропонуємо керівництву підприємства здійснювати планові заходи щодо підвищення кваліфікації облікового персоналу.

4. Вдосконалення методичного забезпечення організації обліку розрахунків з

покупцями та замовниками в частині оцінки реальної дебіторської заборгованості. Пропонуємо підприємству в Наказі «Про облікову політику підприємства» передбачити можливість нарахування резерву сумнівних боргів.

Сподіваємось, що запропоновані заходи стануть в нагоді підприємству.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк О.П., Ступницька Н.М., Купріна Н.М. Економічний аналіз (практикум): навч. посіб. Одес. нац. акад. харч. технологій. 3-тє вид., стер. Львів: «Магнолія-2006», 2015. 326 с.
2. Аудит: методика і організація : навч. посібник / Н. І. Гордієнко, О. В. Харламова, Ю. І. Мізік, О. О. Конопліна ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2017. 319 с.
3. Аудит. (Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту). / За ред. проф. Немченко В. В., Редько О. Ю., Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 540 с.
4. Аудит: підручник / [Петрик О.А., Зотов В.О., Кудрицький Б.В. та ін. ; за заг. ред. проф. О.А. Петрик. К. : КНЕУ, 2015. 498 с.
5. Аудит: підручник / наук. ред. І. І. Пилипенка; Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2015. 643 с.
6. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: Навчальний посібник для студентів ВУЗів. К.: ЦУЛ, 2009. 328 с.
7. Бардаш С.В., Грабчук І.Л. Цифрові технології в сфері бухгалтерського обліку: основні можливості та ризики. Наукове електронне фахове видання «Ефективна економіка».№9. 2021.
8. Бланк І.О., Ситник Г.В. Управління фінансами підприємств : [підручник]. К. : КНТЕУ, 2011. 780 с.
9. Буряк П.Ю., Васківська К.В., Ясіновська І.Ф., Пасінович І.І. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Л. : Вид. Ліга-Прес, 2011. 308 с.
10. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підруч. для студ. спец. «Облік і аудит». 8-ме вид., доп. і перероб. Житомир: ПП «Рута», 2012. 912 с.
11. Верхоглядова Н.І., Шило В.П., Ільїна С.Б. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика : навч. практ. пос. К. : Центр учбової літератури, 2012. 536 с.

12. Велш Глен А. Основи фінансового обліку / Пер. з англ. О. Мілін, О. Ткач. К.: Основи, 2007. 943 с.
13. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі. К.: Лібра. 2001. 840 с.
14. Голов С.Ф. Фінансовий облік: підручник / С. Ф. Голов [та ін]. К.: Лібра, 2012. 976 с.
15. Іванова О.П. Обліково-аналітичне забезпечення внутрішньогосподарського контролю розрахунків з покупцями та замовниками на прикладі ТОВ «Профаудит». Кваліфікаційна робота бакалавра. ОНТУ. 2023. URL: <https://card-file.ontu.edu.ua/items/cacd7158-1abf-4741-867f-4ab3ee3a16bb> (дата звернення: 20.10.2024).
16. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2024).
17. Конспект лекцій з дисципліни «Аудит» [Електронний ресурс]: для студентів ступеню «Бакалавр» спец. 071 «Облік і оподаткування» ден. та заоч. форм навчання / Г. О. Ткачук; відп. за вип. В. В. Немченко; Каф. обліку та аудиту. Одеса: ОНАХТ, 2018. 80 с.
18. Конспект лекцій з курсу «Облік і оподаткування зовнішньоекономічної діяльності підприємства» [Електронний ресурс]: для здобувачів спец. 071 «Облік і оподаткування» галузі знань «Управління та адміністрування» СВО «Магістр» ден. та заоч. форм навчання / Г. О. Ткачук; Каф. цифрових технологій фінансових операцій. Одеса: ОНТУ, 2022. 80 с.
19. Косташ Т.В. Розрахунки з покупцями та замовниками: проблемні аспекти організації та методики обліку в умовах сучасних реалій. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». № 30 (серпень, 2023). С. 59-70.
20. Костюченко В., Шаповалова Г. Облік днівторської заборгованості. 2011. № 7. С. 2-9.

21.Кручак Л. Облік розрахунків з покупцями і замовниками: напрями реформування та вдосконалення методики. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. Міжнародний науковий журнал. Випуск 4. 2016. С. 27-34.

22.Кулаковська Л. П., Піча Ю.В. Організація і методика аудиту: навч. посіб. для студ. ВУЗів, 2-е вид. К.: Каравела, 2005. 560с. Економічний аналіз і моделювання господарської діяльності підприємства: навч. посіб. для студентів ВНЗ / М. В. Румянцев та ін. Донецьк: Ноулідж, Донец. від-ня, 2014. 297 с.

23.Литвин Б.М., Стельмах М.В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. К.: «Хай-Тек Прес», 2008. 336 с.

24. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. Тернопіль:, ТНЕУ, 2016. 304 с.

25.Максимова В.Ф. Бухгалтерський облік. Частина II: навчальний посібник. ОНЕУ, 2013. 462 с.

26.Методичні вказівки до виконання кваліфікаційної роботи на здобуття ступеню вищої освіти «Магістр» ОПП «Діджитал-облік і контроль» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» денної та заочної форм навчання / Укл. Л.В. Іванченкова, В.В. Немченко, Л.Б. Скляр, Г.О. Ткачук. Одеса: ОНТУ, 2023. 40 с.

27.Методичні вказівки до виконання курсової роботи з курсу «Фінансовий аналіз з КР» [Електронний ресурс] : для спец. 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» освіт.-проф. програми «Діджитал-облік і контроль» ден. та заоч. форми навчання ступінь вищ. освіти «Магістр» / Т. М. Ступницька, О. П. Антонюк, Н. М. Купріна ; Каф. обліку та аудиту. Одеса : ОНТУ, 2024. 43 с. URL: <https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT.2271651>. (дата звернення: 20.10.2024).

28. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2013. 132 с.

29. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг.

30. Національне Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 №87. Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2024).

31. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 №87. Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2024).

32. Національне Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2024).

33. Никонович М.О. Аудит : підручник / М.О. Никонович, К.О. Редько ; за ред. Є.В. Мниха. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 748 с Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручник. К.: КНЕУ, 2012. 571 с.

34. Облік і фінанси АПК: освітній портал. Електронний ресурс. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/etapi-provedennya-audit-kreditnih-spilok.html> (дата звернення: 20.10.2024).

35. Організація бухгалтерського обліку : [навч. посіб.] / Ф.Ф. Бутинець, О.В. Олійник, М.М. Шигун, С.М. Шулепова. 2-е вид., доп. і перер. Житомир : ЖІТІ, 2010. 576 с.

36. Організація і методика економічного аналізу Навч. посіб./Косова Т.Д., Сухарев П.М., Ващенко Л.О. та ін. К.: Центр учбової літератури, 2012. 528 с.

37. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755 – VI. Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2024).

38. Подольська В.О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. К.: ЦНЛ, 2011. 488 с.

39. Положення про переказний і простий вексель N 104/1341 від 07.08.37. Законодавство України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1341400-37#Text>. (дата звернення: 20.10.2024).

40. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291. Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2024).

41. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність в Україні. Закон України від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII / Верховна Рада України. Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show /2258-19> (дата звернення: 20.10.2024).

42. Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженій Інструкція Національного банку України N 22 від 21 січня 2004 року. Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2024).

43. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України. Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2024).

44. Про вживання міжнародних правил і комерційних термінів. Указ Президента України від 04 жовтня 1994 року. Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2024).

45. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань. Наказ МФУ 02.09.2014 № 879. Законодавство України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 20.10.2024).

46. Рішення BAS. URL: <https://www.bas-soft.eu> (дата звернення: 20.10.2024).

47. Сайт Товариства з обмеженою відповідальністю «ПРОФАУДИТ». URL: <http://profaudit.uafin.net/> (дата звернення: 20.10.2024).

48. Серединська В.М., Загородна О.М., Федорович Р.В.. Економічний аналіз. Навчальний посібник. Тернопіль: Видавництво Астон, 2010. 624 с.

49. Словник економіста та підприємця / А.М. Туренко, І.А. Дмитрієв, О.С. Іванілов, І.Ю. Шевченко. Х.: ХНАДУ, 2018. 340 с.

50. Сопко В. Бухгалтерський облік: навч. посібник. 3-тє вид., перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2012. 578 с.

51. Стоун Д., Хитчинг К. Бухгалтерський учет и финансовый анализ; пер. с англ. Ю. А. Огибин, Г. А. Огибин. М. : Сирин, 1998. 302 с.

52. Техніко-економічний аналіз: навч. посіб. / Н. С. Поповенко [та ін.]; під ред. Н. С. Поповенко. Одеса : Стандартъ, 2014. 143 с.

53. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: 6-те вид. К. : А.С.К., 2013. 784 с.

54. Фінансова звітність ТОВ «Профаудит» за 2022 рік.

55. Фінансова звітність ТОВ «Профаудит» за 2023 рік.

56. Фінансовий облік [Електронний ресурс] : підручник / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, П. Н. Денчук та ін. ; Західноукраїн. нац. ун-т. 3-тє вид., допов. та перероб. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 488 с.

57. Хом'як Р.Л., Цюцак І.Л., Цюцак А.Л. [Електронний Організація та методика аудиту фінансової звітності суб'єктів господарювання. URL: : http://vlp.com.ua/files/37_4.pdf (дата звернення: 20.10.2024).

58. Цал-Цалко Ю. С., Мороз Ю. Ю., Суліменко Л. А. Фінансовий аналіз: підручник. Житомир. нац. агрокол. ун-т. 5-те вид., доповн. Житомир : Рута, 2012. 608

59. Чернелевський Л. М., Слободян Н. Г., Михайленко О. В. Аналіз діяльності підприємств та банківських установ: економічний, фінансово-інвестиційний, стратегічний: Підручник. К.: «Хай-Тек Прес», 2009. 640 с.

60. Черниш С.С. Економічний аналіз: Навч. посібник К.: Центр учб. л-ри, 2010. 312 с.

61. Шевчук І.Б., Депутат Б.Я., Тарасенко О.Є. Цифровізація та її вплив на економіку України: переваги, виклики, загрози й ризики. Причорноморські економічні студії. 2019. Випуск 47-2. С. 173-177.

Додаток А

Програма аудиту розрахунків з покупцями і замовниками

№	Перелік аудиторських процедур	Період перевірки	Примітки
1.	Звірка даних реєстрів обліку дебіторської заборгованості з даними головної книги.	20 вересня 2024 р.	
2.	Перевірка наявності первинної документації за всіма господарськими операціями з дебіторами	22 вересня 2024 р.	
3.	Перевірка класифікації дебіторської заборгованості	24 вересня 2024 р.	
4.	Перевірка санкціонування операцій з відвантаження продукції, товарів	25 вересня 2024 р.	
5.	Перевірка санкціонування розрахунків з іншими дебіторами підприємства	26 вересня 2024 р.	
6.	Перевірка правильності проведення, документального оформлення і відображення в обліку розрахунків з дебіторами	28 вересня 2024 р.	
7.	Встановлення найбільш крупних дебіторів і з'ясування строку погашення заборгованості	30 вересня 2024 р.	
8.	Перевірка своєчасності повернення дебіторської заборгованості	03 жовтня 2024 р.	
9.	Виявлення обсягів простроченої і безнадійної заборгованості	07 жовтня 2024 р.	
10.	Перевірка обґрунтованості списання заборгованості на витрати	11 жовтня 2024 р.	
11.	Перевірка відповідності даних синтетичного і аналітичного обліку	14 жовтня 2024 р.	
12.	Перевірка документального оформлення та відображення в обліку результатів переоцінок основних засобів	16 жовтня 2024 р.	
13.	Групування і систематизація виявлених недоліків	18 жовтня 2024 р.	
14.	Формування висновків за результатами аудиту	20 жовтня 2024 р.	

Додаток Б

АУДИТОРСЬКИЙ ВИСНОВОК ПРО ДОСТОВІРНІСТЬ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТОВАРИСТВА З РБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ПРОФАУДИТ» ЩОДО СТАНУ РОЗРАХУНКІВ станом на 31.12.2023 року

Основні відомості про аудитора:

Незалежний аудитор Іванова О.П., Свідоцтво № 2000 про внесення до реєстру аудиторських фірм і аудиторів, які одноосібно надають аудиторські послуги, видане за рішенням № 4400 Аудиторської палати України.

Місце проживання: 65000, м. Одеса, вул. Канатна, буд. 112.

Телефон: 8 (0482) 712-10-52.

Дата видачі аудиторського висновку: 20 жовтня 2024 року.

Основні відомості про підприємство:

Повна назва	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
Скорочена назва	«ПРОФАУДИТ» ТОВ «Профаудит»
Ідентифікаційний код юридичної особи:	36921215
Місцезнаходження:	5038, місто Одеса, вулиця Макаренка, 2-А, приміщення 3

Основні відомості про умови договору на проведення аудитів:

- договір на проведення аудиту № 25 від 10 вересня 2024 року;
- дата початку проведення аудиту - 20 вересня 2024 року;
- дата закінчення аудиту - 20 жовтня 2024 року.

Перелік перевіреної фінансової інформації:

З метою рішення встановлених завдань, аудитором перевірена наступна документація ТОВ «Профаудит»:

- Установчі документи;
- Первинні фінансові й бухгалтерські документи;
- Головна й касова книги;
- Фінансова звітність за звітний рік;
- Регістри синтетичного й аналітичного обліку;

- Накази й угоди.

Аудиторська перевірка проводилася за період з 01.01.2023 р. до 31.12.2023 р. суцільним методом (каса, розрахунковий рахунок) і вибірково (інші рахунки) з використанням методів документальної перевірки, зіставлення й оцінки, тестування доказів, які підтверджують суми й розкриття інформації у фінансових звітах, включає оцінювання застосованих принципів бухгалтерського обліку й істотних облікових оцінок, а також оцінювання надання звітів у цілому.

Відповідальність щодо вірогідності наданої до перевірки звітності й документації несе керівництво ТОВ «Профаудит».

Обов'язком аудитора є висловлення думки щодо фінансової інформації на основі проведеної аудиторської перевірки (Міжнародний стандарт аудиту № 700, 800).

Обсяг аудиторської перевірки:

Мною, незалежним аудитором Івановою О.П., проведена перевірка відповідно до вимог Законів України «Про господарчі товариства», «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», «Міжнародних стандартів аудиту», ухваленим Рішенням Аудиторської палати України, Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку й інші законодавчі і нормативні акти.

Висновок сформований у відповідності:

- до вимог Міжнародних стандартів аудиту №700 «Аудиторський висновок про фінансову звітність» і № 800 «Аудиторський висновок при виконанні завдань із аудиту спеціального призначення». Ці стандарти зобов'язують аудиторів планувати й здійснювати аудиторську перевірку так, щоб одержати обґрунтовану впевненість у тім, що фінансові звіти не містять істотних викривлень.

Розмір істотності помилки (невідповідності даних обліку акціонерного товариства даним його звітності) прийнято в розмірі 10,0 тис.грн.

Висловлення думки щодо розкриття інформації з видів активів до встановлених нормативів

Мною, незалежним аудитором Івановою О.П. перевірено й проаналізовано надану товариством фінансову інформацію за видами активів щодо дотримання встановлених нормативів, зокрема Національних Положень (Стандартів) бухгалтерського обліку й Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

На підставі отриманих при перевірці даних, констатую:

- бухгалтерський облік у товаристві ведеться за автоматизованою системою рахівництва з використанням програмного забезпечення;
- зіставленням даних первинних документів із записами на рахунках синтетичного й аналітичного обліку, Головною книгою й даними бухгалтерського балансу розбіжності не виявлені.

Необоротні активи у товариства станом на 31.12.2023 року відсутні.

Станом на 31.12.2023 року *оборотні активи* товариства обліковуються в сумі 161,5 тис. грн.

Істотних розбіжностей щодо відображення інформації про оборотні активи товариства у фінансовій звітності товариства за станом на 31.12.2023 року й за даними бухгалтерського обліку не виявлено.

Необоротні активи, виділені для пролажу, та групи вибуття станом на 31.12.2023 року за даними бухгалтерського обліку відсутні.

Вважаю, що проведена аудиторська перевірка надає обґрунтовану інформацію для висловлення незалежної думки.

На мою думку, ведення бухгалтерського обліку, класифікація й оцінка всіх видів активів ТОВ «ПРОФАУДИТ» станом на 31.12.2023 року відповідає Міжнародним стандартам аудиту, є справедливою й достовірною.

Висловлення думки щодо розкриття інформації про зобов'язання стосовно встановлених нормативів

Мною, незалежним аудитором Івановою О.П. перевірено й проаналізовано надану фінансову інформацію про зобов'язання товариства стосовно встановлених нормативів, зокрема національних Положень (Стандартів) бухгалтерського обліку й Міжнародних стандартів аудиту.

При перевірці встановлено, що:

Станом на 31.12.2023 року операцій по забезпеченню майбутніх видатків і платежів товариством не проводилося.

Довгострокових зобов'язань станом на 31.12.2023 року не має.

Поточні зобов'язання станом на 31.12.2023 року товариства враховуються в сумі 144,6 тис.грн.

Вважаю, що проведена аудиторська перевірка надає обґрунтовану інформацію для висловлення думки.

На мою думку, перевірена інформація щодо розміру зобов'язань ТОВ «ПРОФАУДИТ» станом на 31.12.2023 року визначена без істотних перекручувань, реально й вірно відображена у фінансовій звітності товариства, відповідає Міжнародним стандартам аудиту, є справедливою й

Висловлення думки щодо розкриття інформації про фінансові результати діяльності

За звітний період 2023 року чистий фінансовий результат (збиток) до оподаткування складає (125,2) тис.грн.

Податок на прибуток за 2023 рік не нараховувалась. Чистий фінансовий результат за 2023 рік складає (125,2) тис.грн.

На мою думку, перевірена інформація щодо суми фінансових результатів ТОВ «Профаудит» за 2023 рік визначена без істотних перекручувань, реально й вірно відображена у фінансовій звітності товариства, відповідає Міжнародним стандартам аудиту, є справедливою й достовірною.

ВИСНОВОК:

Мною, незалежним аудитором Івановою О.П. проведена аудиторська перевірка відповідно до вимог і положеннями Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» і Міжнародних стандартів аудиту. Ці стандарти зобов'язують аудитора планувати й здійснювати аудиторську перевірку з метою одержання обґрунтованої впевненості в тім, що фінансова інформація не містить істотних перекручувань. Аудит включає перевірку шляхом тестування доказів, які підтверджують розкриття інформації у фінансових звітах.

Аудиторська перевірка також включає оцінку застосованих принципів бухгалтерського обліку, здійснених управлінським персоналом, а також оцінку загального подання фінансових звітів.

Вважаю, що проведена мною аудиторська перевірка забезпечує обґрунтовану впевненість для висловлення думки.

На мою думку, за результатами зіставлення даних фінансової звітності з даними бухгалтерського обліку істотні відхилення не виявлено, перевірена фінансова інформація ТОВ «Профаудит» відображена справедливо й вірогідно, відповідає нормативним вимогам щодо організації бухгалтерського обліку й звітності в Україні.

Вважаю за можливе надати умовно-позитивний аудиторський висновок щодо достовірності показників фінансової звітності ТОВ «Профаудит».

Валюту балансу ТОВ «Профаудит» станом на 31.12.2023 року в сумі **161,5 тис.грн.** підтверджую.

Незалежний аудитор

Іванова О.П.